

**ÖSSZEFOGLALÓ TANULMÁNY A SZLOVÁKIAI
NONPROFIT SZERVEZETEK HELYZETÉRŐL ÉS AZ EU
STRUKTURÁLIS ALAPJAINAK FELHASZNÁLÁSÁVAL
KAPCSOLATOS FELADATAIKRÓL**

Helena Woleková – Marcela Volárová – Adriana Komorníková

ALAPVETŐ ADATOK A SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁGRÓL

Létrejöttének időpontja: 1993. 01. 01.

Területe: 49 035 km²

Lakosság száma: 5 379 455, ebből 48,6 % férfi és 51,4 % nő

Népsűrűség: 110 lakos/ km²

Keresőképes népesség: 2 665 834 (aránya a lakosság számából: 49,6 %)

Főváros: Pozsony (Bratislava, 452 288 lakos)

Kerületi székhelyek: Kassa (Košice, 241 606 lakos)

Eperjes (Prešov, 93 147 lakos)

Nyitra (Nitra, 87 569 lakos)

Zsolna (Žilina, 86 811 lakos)

Besztercebánya (Banská Bystrica, 85 052 lakos)

Nagyszombat (Trnava, 70 202 lakos)

Trencsén (Trenčín, 58 872 lakos)¹

1 FŐBB TÁRSADALMI, DEMOGRÁFIAI ÉS GAZDASÁGI TENDENCIÁK AZ EU-CSATLAKOZÁST KÖVETŐ IDŐSZAKBAN

1.1 Településszerkezet, urbanizáció

1996-tól a Szlovák Köztársaság 8 kerületre, valamint azokon belül 79 járásra tagozódik, felváltva a korábbi 38 járás, 121 kerület felosztást.

Szlovákiában jelenleg 2887 település van, mindazonáltal a települések 2/3 részében a lakosság száma nem éri el a 3000 főt. Csak két városban (Pozsonyban és Kassán) haladja meg a lakosok száma a 100 000 főt.

Az urbanizáció folyamata, azaz a lakosság elvándorlása vidékről a városokba, illetve a kisebb településekről a nagyobbakra az elmúlt évszázad 90-es éveinek elején érte el a tetőpontját Szlovákiában. A lakosság vidékről a városokba irányuló migrációja összefüggésbe hozható a volt Csehszlovák Szocialista Köztársaság központilag irányított tervezésközpontú tervezésével. A központi tervezés megszűnését követően változni kezdett a lakossági migráció iránya a nagyobb városok vonzáskörzetében lévő falvakba. Jelenleg Szlovákia lakosságának több mint 55 %-a él városokban és mintegy 45 %-a vidéken.

¹ (a 2001. évi népszámlálási adatok alapján)

1.2 Demográfiai helyzet

A természetes népszaporulat az utóbbi években szinte elhanyagolható, csak a százalék ezredrészeiben kifejezhető. A születések száma (2004-ben 1,3) azonban elmarad az EU átlagától. A lakosság életkori szerkezetét tekintve tovább folytatódott az öregedés. Az 1991. évi adatokkal összehasonlítva a gazdaságilag nem aktív, gyermekkorú népesség száma 298 ezerrel csökkent, jelenleg 1 015 ezer fő. A gazdaságilag aktív népesség száma 303 ezerrel nőtt és elérte a 3 349 ezer főt. Ennek a számnak a 48 %-át teszik ki a nők. A gazdaságilag inaktív, idős személyek (967 ezer fő) csoportjában a nők aránya 66,1 %.²

A népesség öregedése tartósan növekvő és fokozatosan gyorsuló tendenciát mutat. 2005-ben a lakosok átlag életkora 2004-hez képest 0,3 évvel emelkedett. A születéskor várható élettartam (férfiaknál 70,11 év, nőknél 77,9 év 2005-ben) még mindig a legalacsonyabbak közé tartozik az EU tagállamaiban.

1.3 Gazdasági helyzet, foglalkoztatottság, munkanélküliség

A 2004 – 2006 közötti időszakban folytatódott a szlovák gazdaság jelentős növekedése. A reális GDP-növekedés, állandó árakon, 2005-ben elérte a 6,1%-ot (EU 1,6%), 6,5% volt 2006. I. félévében, és a várakozások szerint ez a trend érvényesül egészen 2008-ig.

A munka termelékenységének emelkedése 0,9 százalékponttal volt alacsonyabb az átlagos havi reálbér emelkedési üteménél. 2005-ben a reálbérek emelkedéséhez (6,3%) hozzájárult az alacsony, 2,7%-os évközi infláció (2004-ben az infláció mértéke 7,5% volt). A régiók közötti **bérdifferencia** egyre mélyül. 2005-ben az átlagos nominális bér csak a Pozsonyi Kerületben (134%) haladta meg a nemzeti átlagot. Az átlagos nominális bér, a 2004. évhez hasonlóan, az Eperjesi Kerületben volt a legalacsonyabb.

Szlovákiában a gazdasági aktivitás mértéke (a gazdaságilag aktív személyek és a teljes, 15-64 év közötti népesség számának hányadosa) 69% körül mozog. Az utóbbi években kis mértékben csökken. A jelenség oka elsősorban a fiatalabb korcsoportok csökkenő gazdasági aktivitásában keresendő, például az oktatási rendszerben eltöltött hosszabb idő, az önkéntes munkanélküliség, a szülői szabadságon lévő nők növekvő száma stb. miatt. A gazdasági növekedés gyorsuló üteme kedvező változásokat eredményezett a munkaerőpiacon a 2005. év egészében, valamint 2006. első felében. Folytatódik a foglalkoztatottság szintjének

² a Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, a 2001. évi népszámlálási adatok alapján

emelkedése, ami 2001-ben kezdődött, és ezzel egyidejűleg csökken a munkanélküliség is. A foglalkoztatottság jelentős évközi emelkedése (2,1 százalékpontos növekedés 2004-hez képest) ellenére a **foglalkoztatottsági ráta** 2005-ben csak 57,7%-os volt (férfiaknál 64,6%, nőknél 50,9%), ami még mindig elmarad az EU átlagától (63,8%). Kedvező változás figyelhető meg az idősebb munkavállalók (55 - 64 év) foglalkoztatottsága kapcsán, az ugyanis, a nyugdíjrendszer reformja következtében, 3,5 százalékponttal emelkedett 2004-hez képest. Az EU-ban azonban továbbra is Szlovákiában a legalacsonyabb az idősebb korú munkavállalók foglalkoztatottsági rátája.

A munkanélküliségi ráta³ (16,2%) 2005-ben 1,9 százalékponttal csökkent 2004-hez képest. 2006. II. negyedévében 13,5%-ra csökkent. A munkanélküliségi ráta 2006. első félévében volt a legalacsonyabb az elmúlt hét évben. Ennek ellenére még mindig az EU átlaga (8,7%) fölött van. A nők és a férfiak munkanélkülisége közötti különbség (0,9 százalékpont) a nők hátrányát jelzi és gyakorlatilag változatlan. A munkanélküliség leginkább a két keleti régiót, a kassai és az Eperjesi Kerületet sújtja, valamint Közép-Szlovákia déli részén a besztercebányait, melyekben a munkanélküliek aránya meghaladja a 20%-ot. A munkanélküliek általános helyzetét tovább rontja a tény, hogy mintegy 68 százalékuk már több mint egy esztendeje munkanélküli, és a tartósan munkanélküliek aránya a csökkenő tendencia ellenére már néhány éve folyamatosan Szlovákiában a legmagasabb az EU tagállamai közül (3,9% 2002-ben és 2005-ben). A munkaügyi hivatalokban állást keresők aránya⁴ 2005 végén 11,4% volt. A munkanélkülieket 2005 végén átlagosan 11,9 hónapig regisztrálták, ami 0,5 hónapos évközi csökkenést jelent. Szlovákiában nagy számú regisztrált munkanélkülinek jelent problémát, hogy nincs elegendő munkahely az alacsonyabb képzettségű álláskeresők számára, illetve a munkaerő-piaci igényekkel összhangban szükség volna a képzések tartalmának szerkezeti reformjára.

A szociális ellátásra fordított kiadások aránya a teljes GDP-ből kategóriánként az alábbi volt 2003-ban: 7% öregségi és hozzátartozói ellátásokra, 5,8% táppénzre és egészségügyi ellátásra, 1,6% rokkantsági ellátásokra, 1% munkanélküliségi ellátásokra, 1,5% a gyermeket nevelő családok kiadásaira és 0,9% a lakhatással és a társadalmi kirekesztettséggel kapcsolatos kiadásokra. A szociális ellátásra fordított kiadások szerkezete

³ a Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, munkaerő-felmérés

⁴ a Szlovák Köztársaság Munkaügyi, Szociális és Családügyi Központja

alapján a legnagyobb arányban öregségi és hozzátartozói ellátásokat (39,4%), illetve táppénzt és egészségügyi ellátásokat (32,8%) finanszíroztak.

1.4 Politikai helyzet

Szlovákia parlamentáris köztársaság. A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának 150 parlamenti képviselőjét az állampolgárok arányos választási rendszerben választják meg négy évre. A 2006. évi parlamenti választások után a győztes SMER – Szociáldemokrácia koalícióban kormányoz a Néppárt – Demokratikus Szlovákiáért Mozgalommal, valamint a jobboldali Szlovák Nemzeti Párttal. A városok és falvak polgármestereit, a helyi, valamint önkormányzati kerületi képviselőtestületek tagjait és elnökeiket úgyszintén négy évre választják meg az állampolgárok.

2 JELLEMZŐ TÁRSADALMI PROBLÉMÁK, A LEGVESZÉLYEZTETETTEBB TÁRSADALMI CSOPORTOK

Szlovákiában először 2005-ben⁵ került sor a jövedelmek és az életkörülmények összehangolt EU SILC felmérésére. Eszerint **a szegénységi kockázat mértéke⁶ 13,3% volt, ami nem éri el az EU átlagát (16%)**. A szegénységi kockázat az egyszülős családok esetében (31,7%), valamint a három- és többgyermekes családokban (24,0%) a legnagyobb. Az életkor szerinti csoportosítás is azt jelzi, hogy Szlovákiában leginkább a gyermekeket és a 17. életévüket be nem töltött fiatalokat (18,7 %), illetve a 18 – 24 éves korosztályt (16,3%) veszélyezteti a szegénység, jobban, mint például a 65 év felettieket (7,1%). A szegénység kapcsán nagy problémát jelent annak újratermelődése. A gyermekek életét nagyban befolyásolják a szülők életkörülményei, mint pl. az iskolai végzettségük vagy jövedelmük. A PISA-felmérés (2003) nagyon jelentős összefüggést mutatott ki a gyermekek iskolai eredményei és a családjaik szociális-gazdasági körülményei között. Szlovákiában a szegénységi kockázatot leginkább befolyásoló tényező a munkanélküliség (37,6%), mely a férfiak esetében valamelyest jelentősebb (40,2%), mint a nők esetében (36,6%). Amennyiben tagjaik közül senki sem dolgozott, úgy az eltartott gyermeket nevelő háztartások 75 %-át fenyegette a szegénység 2004-ben.

⁵ Szlovákiában egyenlőre nincsenek kompatibilis idősorok a jövedelem szerinti megoszlás és a szegénység mutatóiról. Az első felmérés a 2004. évi adatokat vizsgálta.

⁶ A megállapítási küszöbe a nemzeti ekvivalens mediánjövedelem 60%-a

Szintén magas (38,1%) a szegénységi kockázat mértéke, ha elhelyezkedett ugyan valamelyik családtag, de a foglalkoztatás időtartama nem haladta meg a fél évet. Mindazonáltal a tartós foglalkoztatottság sem garantálja a szegénységi kockázat megszűnését, ugyanis 2004-ben a foglalkoztatottak 8,9%-a került e határ alá. Az elemzések azt mutatják, hogy a foglalkoztatottságon kívül jelentős hatású tényező a szegénységi kockázat szempontjából az iskolai végzettség és a lakóhely, azaz a régió, illetve a városi vagy falusi környezet is⁷.

A társadalmi kirekesztettség által veszélyeztetettek csoportjába tartoznak a **fogyatékossgal élők**, elsősorban ami a társadalmi életben való részvételt, illetve a munkaerő-piaci jelenlétet illeti. 2005-ben 349 305⁸ súlyosan fogyatékos állampolgárt tartottak nyilván. A fogyatékkal élők munkaerő-piaci integrációja szempontjából kedvező változás figyelhető meg: 2004-hez képest 15,9%-kal nőtt a foglalkoztatottak száma. A fogyatékkal élők foglalkoztatottságának évközi növekedése erőteljesebb volt, mint a teljes foglalkoztatottság emelkedése. A 2005. évi teljes foglalkoztatotti létszámból 1,44 %-ot tettek ki a fogyatékkal élők (a 2004. évhez képest ez 0,17 százalékpontos emelkedést jelent). Ezzel egyidejűleg tapasztalt pozitív tendencia a fogyatékkal élő, regisztrált álláskereső számának 22,6%-os csökkenése 2004-hez viszonyítva. Többszörösen kirekesztett csoportnak nevezhetjük a **periférián élő roma közösségeket**. A szociográfiai monitoring⁹ keretében 1 575 települést azonosítottak, melyek közül 149 (120 - 150 ezer lakos) szegregált településnek minősül, azaz a városok vagy a falvak szélén helyezkedik el, nincs hozzáférése a vízvezeték-hálózathoz és az illegális lakóépületek aránya meghaladja a 20%-ot. További sérülékeny csoportot jelentenek a **hajléktalanok**, akiknek szintén többszörös társadalmi kirekesztettséggel kell szembenézniük. Az anyagi kirekesztettségen túl nem elégségesek a szociális kapcsolataik, jelentősen korlátozottak a munkaerő-piaci érvényesülési lehetőségeik, nem részesülnek az egészségügyi ellátásban, kulturális javakban stb. Jelenleg nem áll rendelkezésünkre hivatalos becslés a Szlovákia területén élő hajléktalanok teljes számáról. Léteznek azonban részleges statisztikák, melyek az egyes városokban kialakult helyzetet tükrözik. A szlovák fővárosban a hajléktalanok problémáival foglalkozó *Ár*

⁷ Pl. a Világbanké, 2001-ből

⁸ Súlyos fogyatékkal élő (rokkantigazolvánnyal rendelkező) személyek összlétszáma, beleértve a gyermekeket is. A Munkaügyi, Szociális és Családügyi Központ adminisztratív adatai

⁹ A szlovákiai roma telepek szociográfiai felmérése, 2004

ellen (*Proti prádu*) egyesület 2000 főre teszi az ottani hajléktalanok létszámát. Tartós problémákat jelent a népesség azon csoportja, melyet a **büntetés-végrehajtási intézetekből szabadult, valamint kábítószer és egyéb függőségben szenvedő** személyek alkotnak. Csak 2004-ben¹⁰ 2315 pácienszt kezeltek kábítószer-addikcióval, miközben a drogproblémával küzdők körében magas (68%) a munkanélküliek aránya. Szintén ebből a forrásból származik az adat, hogy a kábítószer-bűnözés leggyakoribb elkövetői 18–30 év közötti fiatal munkanélküliek (az összes elkövető 84,37%-a) és emelkedik a 15 évesnél fiatalabb fogyasztók aránya is. Ami a szabaduló elítélteket illeti, csak 2005-ben 977 személyt vettek pártfogásukba a felnőttek mellé kirendelt szociális pártfogók (2004-ben ez a szám 816 volt), míg a gyermekek pártfogói bűncselekmény vagy egyéb büntetendő cselekmény miatt 10 091 gyermekkel foglalkoztak, akik közül 2 755 gyermek volt 15 év alatti¹¹.

2.1 A szlovákiai szociális ellátórendszer jogi szabályozása

A szociális ellátórendszer reformja összetett és hosszú folyamat. Az első látható változás 1990-ben az volt, hogy megszűnt az állam monopóliuma a szociális szolgáltatások területén. Ez a döntés elősegítette a hagyományos keresztény szervezetek megújulását, de azóta nagy számú civil szervezet is alakult, melyek szociális szolgáltatásokat nyújtanak annak érdekében, hogy a segítségre szoruló emberek könnyebben hozzáférjenek a szolgáltatásokhoz és azok választéka és minősége javuljon. 1990-ben elfogadásra került a települési önkormányzatok kompetenciájáról szóló törvény, mely értelmében azok hatáskörébe került a lakhatás, beleértve az időskorú és fogyatékkal élő személyek speciális elhelyezését, a nyugdíjas klubok és a közétkeztetés, valamint a személyes higiéniai központok. Minden egyebet az állam biztosított a minisztériumokon, illetve a 38 integrált járási hivatalon keresztül.

A rendszerváltást követő első években kialakult és valorizálódott az ellátások és szolgáltatások szociális hálózata, mely a lakosságot volt hivatott segíteni az árliberalizáció és a munkanélküliség következtében fellépő szegénységgel szemben. Elfogadásra került az első törvény a foglalkoztatási szolgáltatásokról. Az egészségügyi és szociális minisztériumból kivált a Munkaügyi és Szociális Minisztérium (mely 1995-ben a „családokkal” is kiegészült).

¹⁰ 2004. évi jelentés a szlovákiai kábítószer-függőségekről és a drogellenőrzésekről

¹¹ a Szlovák Köztársaság Munkaügyi, Szociális és Családügyi Központja

Már 1993-ban önállósodik a társadalombiztosító, aminek alapjául az öregség és betegség esetére szolgáló önálló járulékokról rendelkező törvény szolgál. Megalakultak a munkaügyi hivatalok, melyek a munkanélküliségi támogatások fedezetéül járulékokat kaptak. 1994-től a gyermekgondozási ellátások a család jövedelmétől függően differenciáltan kerültek folyósításra.

Csak 1998-ban került elfogadásra a szociális segítségnyújtásról szóló törvény, mely az anyagilag és szociálisan rászoruló helyzetű juttatások és szolgáltatások rendszerével igyekezett rendezni. A juttatások (pénzügyi segélyek) kifizetése a járási hivatalok kompetenciájába tartozott, a szolgáltatások elsősorban az 1996-ban létrehozott kerületi hivatalok hatáskörében voltak.

A törvények és az intézmények minden szociális helyzetet lefedtek, de a rendszer nem érte el a várt hatékonyságot. A végrehajtást olyan szakemberek biztosították, akik a döntéshozatal során a törvényi feltételek meglétét vizsgálták, nem a konkrét személy vagy család általános helyzetét és szükségleteit. A munkanélküliségi ráta az egyik legmagasabb volt Európában, ennek több mint a felét tették ki a tartósan munkanélküliek, akik kizárólag szociális segélyekre támaszkodhattak. Ez is közrejátszott abban, hogy 2001-ben a kormány elhatározta a közigazgatás reformját. Ennek lényege 8 önkormányzati kerület – megye kialakítása volt, illetve viszonylag széles kompetenciák átadása a megyéknek és településeknek. A szociális ellátás területén a szolgáltatások kerültek a megyék és települések hatáskörébe. A többi az állam megtartotta magának. Három éven keresztül kaptak a megyék és települések decentralizációs dotációt. 2005. január 1-től a települések és megyék közt osztják fel a személyi jövedelemadókból származó bevételeket.

2.2 A szociális ellátórendszer és a munkaerő-piac reformja

2003 márciusában a Szlovák Köztársaság Munkaügyi, Szociális és Családügyi Minisztériuma a kormány elé terjesztette a „A szociális ellátórendszer és munkaerő-piac reformja, mint a foglalkoztatottság növekedését támogató stratégia alapja” című anyagot.

A stratégia a munkajog, szociális segítségnyújtás, állami szociális támogatás, munkaerő-piac, a szociális ügyek és a foglalkoztatási közszolgáltatások terén szükséges államigazgatási feladatok, az oktatási rendszer, valamint a lakás- és közlekedéspolitikai területeire javasolt reformintézkedések gyűjteménye.

A javasolt reformintézkedések célja, hogy csökkentsék a munkaerő adó- és járulékkerheiből eredő demotivációt, erősítsék az egyének motivációját a munkahely megtalálásához és

megtartásához, támogassák a gazdasági és szociális aktivitást és a foglalkoztathatóságot, a munkaerő-piac rugalmasabbá válását, a munkaerő-piaci és szociális ügyekben hatékonyabban biztosítsák az államigazgatás szerepét és a szolgáltatásokat, valamint korlátozzák a szociális ellátórendszerrel való visszaéléseket.

A reform abból a feltételezésből indult ki, hogy azok az álláskeresőök, akik a munkaügyi hivatal ügyfelei, egyidejűleg rászorulnak a szociális támogatásra is, azaz ugyanakkor a járási hivatalok szociális osztályainak is ügyfelei. A reform elsődleges célja, hogy a szociális segélyek folyósításának feltételül szabja az aktív álláskeresőt. Törvény rendelkezik az új, anyagi szükséghelyzet esetén folyósítandó ellátásról, melyet a létminimum szintjén határoztak meg. Ez az ellátás további támogatásokkal emelhető, amennyiben az álláskereső aktívan próbál munkát találni. Amennyiben az álláskereső nem talál munkát, átképzésen vehet részt, kisebb közmunkákon, vagy önkéntesként dolgozhat civil szervezetnél, legkevesebb 10 órát hetente. 2006. első félévében így mintegy 138 ezer álláskeresőt sikerült aktivitásra ösztönözni a 175 ezer, anyagi szükséghelyzet esetén folyósítandó ellátásban részesülő személy közül. A nők részvételét a képzési programokban önálló hozzájárulás is támogatja, mely a gyermekfelügyeletet hivatott biztosítani az anya távollétének idejére.

A szegénység problémájának komplex megoldása érdekében – elsősorban a tartósan munkanélküliek esetében – intézményi változás is történt. Megszűnt a közszolgálati Nemzeti Munkaügyi Hivatal és kialakult a helyi államigazgatás speciális rendszere, mely magában foglalja úgy a munkaügyi hivatalokat, mint a járási hivatalok szociális osztályait. A munkanélküliségi biztosítás átkerült a társadalombiztosítóhoz, hogy az új hivatal teljes egészében új küldetésének szentelhesse energiáit. A Munkaügyi, Szociális és Családügyi Központnak 46 területi irodája és több tucat kirendeltsége van.

A reform olyan változásokat is tartalmaz, amelyek az alacsony bérű munkák iránti érdeklődést próbálják felkelteni. A gyermekgondozási ellátások újra univerzálisak és minden gyermek esetében azonos összegben járnak, ám az, aki dolgozik, minden gyermeke után adókedvezményt kap. A bér a létminimum összegéig adómentes. Alacsony bér esetén az átmeneti időszakban is igényelhető szociális segély.

Elterjedtek a munkaerő-piac aktív politikájának eszközei is. Az új munkahelyek, önfoglalkoztatás és az iskolai végzettség emelésének támogatása, valamint a fogyatékkal élők számára kialakított munkahelyek támogatása mellett új eszközök is bevezetésre

kerültek: gyakorlat végzett hallgatók számára, átmenetileg támogatott munkahelyek, munkaügyi asszisztens, közlekedési és költözési hozzájárulás.

A reform a foglalkoztatási szolgáltatásokról, az anyagi szükséghelyzet esetén folyósítandó ellátásról, a jövedelemadóról szóló új törvények, továbbá az új munka törvénykönyve és egyéb jogszabályok révén valósul meg. Az említett új jogszabályok mindegyike 2004. január 1-től hatályos.

A 2004 – 2006 közötti időszakban az Európai Szociális Alap pénzeszközei is támogatták a szociális ellátórendszer és a munkaerő-piac reformját. A humán erőforrás ágazati operatív program elsősorban a foglalkoztatási szolgáltatásokról szóló új törvényben meghatározott eszközök hatékonyságát igyekezett igazolni. Az EQUAL Közösségi Kezdeményezés a lakosság más hátrányos helyzetű csoportjainak foglalkoztatására segített új, a hagyományos megoldásoktól eltérő formákat találni.

2.3 A szlovákiai szociális ellátórendszer kritikus pontjai

A reformok alapvető problémája a gyakori kormányváltás, ami azt eredményezi, hogy gyakorlatilag egyetlen reform sem zárult le. A reformok ellenzőinek mindig sikerül lassítani vagy csorbítani a folyamatokat. Ez történik a szociális ügyek terén is.

A szociális szolgáltatások decentralizációjának van néhány kritikus pontja:

- A kompetenciák elosztása a települések és megyék között nem teljesen egyértelmű, elsősorban az időskorúaknak nyújtott szolgáltatások esetében. Néhány esetben a megye finanszírozza az idősek otthonát is, a gondozó- és szállító szolgálatot, melyek eredetileg a települések hatáskörébe tartoznak, más esetekben viszont nem.
- A fiskális decentralizáció alól van néhány nem szisztematikus kivétele. Az egyik ilyen a mintegy 90 településnek nyújtott, összesen 500 millió korona összegű céltámogatás, mellyel az idősek otthonait és a gondozószolgálat létesítményeit decentralizálták, bár az összes többi decentralizált szolgáltatás finanszírozása nem célzottan történik. További ilyen „rendszeridegen“ elem a szolgáltatások fedezetéül a nem állami szolgáltatók számára nyújtott hozzájárulás törvényileg garantált minimum összege. Ez a „rendszeridegen“ elem az oka annak, hogy az egyes megyék nem elégséges mértékben és különböző módokon garantálják e hozzájárulás kifizetését.

- A legfontosabb kritikus pont pedig az, hogy az állampolgárnak nem törvényben garantált joga, hogy szükség esetén hozzájut a szociális szolgáltatáshoz. Ezt a jogbizonytalanságot megsokszorozza az, hogy az állam és az önkormányzatok két szintje között nem szisztematikusan osztották el a segítségnyújtás különböző eszközeit. Ha az állampolgár gondozásra szorul, három lehetősége van: gondozhatja őt egy családtag, aki ezért állami juttatást kap; gondozhatja őt egy hivatásos ápolónő, akit a település fizet vagy választhatja az intézményi ellátást, amit a megye fizet.

A szociális ellátórendszer és a munkaerő-piac reformjának kritikus pontjai:

- A munkaügyi, szociális és családügyi hivatalok feladatköre nem felel meg az eredeti elképzeléseknek. Az ő hatáskörükbe tartozik a fogyatékosok társadalmi következményeinek megítélése és kompenzálása, valamint a gyermekek szociáljogi védelme, beleértve az állami kompetenciában maradt gyermekotthonok kezelését is. Ez a feladatkör végeredményben tágabb az eredetileg tervezettnél, így a munkaügyi hivatalok és a szociális osztályok egyesítésétől várt szinergiahatás a tartósan munkanélküliek vonatkozásában kisebb a vártnál.
- Az aktivitást ösztönző munkákban csak a szociális segély összegének emelésére szolgáló eszközt látják és nem jelentik a tartósan munkanélküli álláskeresők egyéni munkalehetőségének kiindulópontját.
- A munkaügyi, szociális és családügyi hivatal nem aknázza ki teljesen a települések potenciálját, hogy velük együttműködve keressen megoldást a tartósan munkanélküliek szociális problémáira és munkaerő-piaci felkészülésükre.

3 A SZLOVÁK NONPROFIT SZEKTOR HELYZETE

Az önkéntes civil szerveződéseknek jelentős hagyományaik vannak Szlovákiában, bár a történelem során ezeket a hagyományokat gyakorta megszakították a hatalomra kerülő autoriter rendszerek. Az egyik időszakban még virágzó önszerveződések gyakran nyomta el vagy likvidálta a következő korszak politikai elitje, mely nem kívánt a lakossággal osztozni hatalmán.

A nonprofit civil szervezetek aranykora az első Csehszlovák Köztársaság idejére (1918 – 1939) tehető. Ekkor a civil társadalom fejlődésének minden feltétele adott volt (a demokratikus berendezkedés, erős gazdasági fejlődés, új jogszabályi környezet, külkapcsolatok, a közművelődés és tudomány fejlődése). Ezt az időszakot a történészek az „egyesülések korának” is nevezik. A 30-as évek végén Szlovákiában összesen 16 033 önkéntes egyesület működött. 1918-tól Szlovákiában már külföldi alapítványok is tevékenykedtek. Példaként említhetjük a *Rockefeller Alapítványt*, mely 1913-ban jött létre az Egyesült Államokban és egészségügyi programok finanszírozásában közreműködött.

A második világháború időszaka (1939 – 1945) ismét megakasztotta a civil szektor fejlődését, mivel az egyesületek és egyesületek zömét megszüntették. A Hlinka-féle szlovák néppárt monopol helyzetében létrehozta a párt „fiókinézményeit”, a *Hlinka-gárdát* és a *Hlinka-ifjúságot*, amelyekhez a meglévő önkéntes szervezeteknek kötelezően csatlakozniuk kellett.

A háborút követő rövid időszakban részben sikerült megújítani a területünkön működő civil szervezeteket, de az 1948. februári kommunista hatalomátvételt követően gyakorlatilag megszűnt az önkéntes alapon történő egyesülés. A folyamat rövid reneszánszát élte ugyan 1968/69-ben, ám a megszálló csapatok megjelenése, majd az azt követő normalizáció ismét elhallgattatta az önszerveződések. Csak az állam által engedélyezett „társadalmi szervezetek” tevékenykedhettek, melyek felett az egységes ernyőszervezeten, a *Nemzeti Fronton* keresztül gyakorolta az ellenőrzést.

A „bársonyos forradalmat” követően azonnal, 1990. elején elfogadásra került az egyesülési szabadságról szóló törvény, mely lehetővé tette tagsági alapon szerveződő civil szervezetek, egyesületek, egyesületek és szövetségek megalakulását. Azóta egészen mostanáig tanúi és aktív részesei vagyunk az egyesülés dinamikus fejlődésének, valamint a nonprofit civil szervezetek tevékenységének. Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy a Nemzeti Front „önkéntes társadalmi szervezeteinek” és a szövetkezetek

profanizálása (az 1948 – 1989 közötti időszakban) bizonyos fokú bizalmatlanságot eredményezett az emberekben minden iránt, ami közösségi fellépésnek minősíthető.¹²

A „társadalmi szervezetek“ kifejezést Szlovákiában már nem használjuk. A volt „társadalmi szervezetek“ fokozatosan átalakulnak és alkalmazkodnak az új működési és pénzügyi körülményekhez. A Szlovák Rökkantszövetség például több mint 40 civil szervezetre oszlott (az egészségkárosodás típusa szerint) és ezzel egy időben új szervezetek is alakulnak, melyek tagjaik érdekeit képviselik és érvényesítik (például az Izomsorvadásos Betegek Szervezete). Jelenleg is átalakulóban vannak a sportegyesületek, melyekben nagyon lassan halad előre a kereskedelmi és nem kereskedelmi jellegű tevékenységek, illetve a hozzájuk kapcsolódó pénzügyi források szétválasztása. Néhány „társadalmi szervezet“ az elmúlt 17 év alatt sem változott lényegesen, és csak az állami támogatásnak köszönhetően működnek tovább (pl. az Antifasiszta Harcosok Szövetsége).

1990. után civil szervezetek százai, sőt ezrei alakultak, melyek a „társadalmi szervezetek“ számára korábban tiltott területeken kezdtek működni. Az új civil szervezetek dinamikus fejlődése ellenére még mindig a sport- és szabadidős tevékenységek területén működnek legnagyobb létszámban, ahogyan a forradalom előtt is ezek tették ki az önkéntes tevékenységek zömét.

¹² Dudeková, Gabriela: Dobrovoľné združovanie na Slovensku v minulosti (Önkéntes egyesületek Szlovákiában a múltban), SPACE 1998, p.53

1. sz. táblázat

A háztartások érdekeit szolgáló nonprofit szervezetek száma a nonprofit szervezetek nemzetközi osztályozása alapján

Nonprofit szervezetek nemzetközi osztályozása	1996	%	2002	%	Index 02/96
Kultúra és rekreáció	5 414	38,1	8 516	31,8	157,3
Oktatás és kutatás	439	3,1	830	3,1	189,1
Egészségügy	156	1,1	371	1,4	237,8
Szociális szolgáltatások	198	1,4	599	2,2	302,5
Környezetvédelem	2 578	18,2	3 058	11,4	118,6
Település-, gazdaság- és közösségfejlesztés, lakásügy	512	3,6	6 578	24,6	1 284,8
Polgári jogok, érdekvédelem, politika	510	3,6	934	3,5	183,1
Jótékonyosság	1 982	14,0	1 866	7,0	94,1
Nemzetközi szervezetek	159	1,1	91	0,3	57,2
Szakmai és vállalkozói szervezetek, szakszervezetek	1 430	10,1	3 813	14,2	266,6
Egyéb és máshová nem sorolt szervezetek	816	5,7	114	0,4	14,0
Összesen	14 194		26 770		188,6

Zdroj: Filadelfiová, J. – Dluhá, M. – Marček, E. – Košičiarová, S.: *Poznávanie tretieho sektora na Slovensku (A szlovákiai harmadik szektor megismerése)*, Bratislava, SPACE, n.o., 2004.

3.1 A szlovákiai nonprofit szektor jogi szabályozása

A harmadik szektor jogi szabályozása az állami vagy a vállalkozói szektorral összehasonlítva a legkevésbé fejlett. Ez leginkább a törvények nagy számában nyilvánul meg, melyek a civil tevékenységek egyes részterületeit szabályozzák, elsősorban intézményi-szervezeti szempontból.

A nonprofit szektor jogi szabályozásának első szakasza az 1990 – 1991. évekre tehető. Az egyesülésről szóló, 83/1990 Zb. sz. törvényen kívül 1990-ben elfogadásra került a Polgári Törvénykönyv módosítása is, mely lehetővé tette alapítványok létrehozását, ami korábban nem volt megengedett. A Kereskedelmi Törvénykönyv az

egyéb célból létrehozott gazdasági társaságokat szabályozza, amit sok kultúrház és technika háza használt ki az elsődleges transzformáció során. Ebben az időszakban került elfogadásra a szabad vallásgyakorlásról, valamint az egyházak és vallási közösségek helyzetéről szóló, 308/1991 Zb. számú törvényt is. Megjelennek a szakmai és nem szakmai kamarák, vagy egyedi önkéntes szervezeteket (pl. a Szlovák Vöröskeresztet) szabályozó első törvények is. Továbbra is érvényben marad a 116/1985 Zb. számú törvény, mely a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban nemzetközi elemmel működő szervezetek tevékenységét szabályozza.

A nonprofit szektor jogi szabályozásának következő szakasza az 1995 – 1997 közötti időszak, amikor három új törvény született: a 207/1966 Z. z. számú az alapítványokról, a 147/1997 Z.z. számú a nem befektetési alapokról, valamint a 213/1997 Z. z. sz. törvény a közhasznú szolgáltatásokat nyújtó nonprofit szervezetekről.

Míg az első törvények elfogadása a forradalmat követő eufória jegyében nagyobb viták nélkül zajlott, a törvények második csoportjának előkészítését és elfogadását már az állam és a nonprofit szervezetek kapcsolatának jellegéért vívott küzdelem kísérte. A Mečiar-kormány igyekezett megnehezíteni ezen szervezetek létrejöttét és ellenőrizni őket. A civil szervezetek tanúsították életképességüket, összefogtak és Harmadik szektor SOS címmel kampányt kezdtek, mely felhívta a közvélemény figyelmét a fenyegető veszélyre. Jellemző, hogy a kampány vezetésére, illetve az abban való aktív részvételre elsősorban az új, 1990. után alakult civil szervezetek vállalkoztak. A kampány csak rész sikereket hozott, de láthatóvá tette az egyre erősödő nonprofit szektort, valamint tesztelte annak belső és külső kommunikációs és együttműködő képességét.

A jogi szabályozás harmadik időszaka az 1998. évi parlamenti választások után kezdődött. 2000-ben elfogadásra került az alapítványokról szóló új törvény, illetve módosították a közhasznú szolgáltatásokat nyújtó nonprofit szervezetekről szóló törvényt. A reformok támogatása céljából született meg az állami költségvetésből fenntartott szervezetek nonprofit szervezetekké történő átalakulását szabályozó törvény, mellyel csak az egészségügyben és a kutatások területén tevékenykedő intézmények egy része élt.

A civil szektor intézményi-szervezeti dimenziójának jogi szabályozására helyezett hangsúly azt jelentette, hogy az egyesülési jog közzogi elemre szűkülte és a jelenleg hatályos jogszabályok kevés

2. sz. táblázat

A nonprofit szervezetek struktúrája kerületek és jogi forma szerinti megoszlásban 2005-ben

	Lakosok száma	Lakosok részaránya %-ban	Polgári társulások	Alapítványok	Jogi személyek érdekvéd. szerv.-ei	Nem befekt. alapok	Non-profit szerv.-ek	Civil szerv.össz.	Civil szerv.-ek részaránya %-ban
Besztercebányai Kerület	662 121	12,3	3 196	18	118	33	162	3 527	13,0
Pozsonyi Kerület	599 015	11,1	5 888	166	227	152	161	6 594	24,4
Kassai Kerület	766 012	14,2	2 947	34	85	60	188	3 314	12,3
Nyitrai Kerület	713 422	13,3	2 577	26	63	83	164	2 913	10,8
Eperjesi Ker.	789 968	14,7	2 838	16	114	52	97	3 117	11,5
Trencsényi Kerület	605 582	11,4	2 079	17	58	24	83	2 261	8,3
Nagyszombati Kerület	551 003	10,2	2 156	26	53	43	64	2 342	8,7
Zsolnai Ker.	692 332	12,8	2 702	16	97	59	100	2 974	11,0
Összesen	5 379 455	100	24 383	319	815	506	1 019	27 042	100

Forrás: A Szlovák Köztársaság Belügyminisztériuma és a Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala – www.statistics.sk + saját számítások

figyelmet fordítanak a magánjogi vonatkozásokra, valamint a civil szervezetek és harmadik személyek jogviszonyaira, ami a jobbiztonság elvének biztosítását nehezíti. Szintén nem megfelelően rendezett a civil és versenyszféra viszonya. Ez leginkább a szponzori szerződés intézményének hiányában nyilvánul meg, mely révén a versenyszféra támogathatná a civileket, továbbá nem tisztázottak a civil szervezetek vállalkozásának feltételei sem.

Az alapvető jogszabályok közelmúltbeli megalkotása néhány sarkalatos kérdést is felvetett: ilyen a közhasznúság, a kölcsönös hasznosság, valamint a nonprofit szektorhoz fűződő állami közérdek kérdése is. Már 2003-ban kezdeményezi a szektor a bevált és hiányzó jogintézmények komplex kezelését (pl. az önkéntes munka szabályozása). A szektoron belüli érdekegyeztetés azonban nem kapott kellő figyelmet, nem sikerült konszenzusra jutni fontos kérdésekben és a Nonprofit Jogi Kódex kidolgozása is leállt.

3.2 A nonprofit szektor finanszírozása és fenntarthatósága

Hasonló a fejlődés a nonprofit szektor finanszírozása ügyében is, ahol folyamatosan keresik azokat a forrásokat, amelyek megteremthetik a nonprofit szervezetek többforrású finanszírozásának alapjait. Magyarországgal ellentétben sem a kormány, sem a parlament nem tanúsított érdeklődést egy komplex stratégiai dokumentum kidolgozása iránt, amely meghatározná a kölcsönös kapcsolatokat kereteit. A nonprofit szervezetek általános elismerése és támogatása minden kormányprogramban szerepel, ám láthatóan egyetlen ciklusban nincs meg az akarat a deklarált elvek konkretizálásához és megvalósításához.

A szektor fenntarthatóságának mechanizmusairól 2000 – 2002 között folyt a legtöbb vita, amikor a nonprofit civil szervezetek képviselői azt javasolták, hogy a privatizációs bevételek egy részét az alapítványok feltőkésítésére fordítsák. Azonban a nyugdíjreform élvezett elsőbbséget. A kormány úgy döntött, hogy a szektor támogatását az adófizető állampolgárok közreműködésével valósítja meg, akik jövedelemadójuk 1%-át a kiválasztott nonprofit civil szervezetnek ajánlják fel (magyar modell). A 2004. évi adóreform (az egykulcsos adó bevezetése) megszüntette a támogatás hagyományos mechanizmusát, az adományozóknak nyújtott adókedvezményt. Ennek kompenzálására döntöttek az 1% felajánlásának kiterjesztéséről jogi személyekre is, valamint a felajánlható összeg 2%-ra történő emeléséről.

3. sz. táblázat

A nonprofit civil szervezetek bevételei az adók 2%-ából ezer SKK-ban

Évek Felajánló	2002	2003	2004*	2005	2006
Természetes személy	101 882	97 070	275 917	298 999	312 439
Jogi személy			569 256	579 393	618 439
Osszesen	101 882	97 070	845 173	878 392	930 878

* 2004-től a jogi és természetes személyek 2 %-ot ajánlhatnak fel.

Forrás: A Szlovák Köztársaság Adóigazgatósága

A dinamikus gazdasági növekedésnek köszönhetően jelentősen emelkednek a civil szféra 2%-okból származó bevételei is. A 2006. évi választások után megalakult új kormány ennek a növekedésnek a megfékezését határozta el és megszüntette a jogi személyek felajánlási lehetőségét. A harmadik szektor újra kénytelen volt mozgósítani minden erejét és aktívan fellépni a döntéssel szemben, ha nem akarta elveszíteni bevételei jelentős hányadát. A közvélemény erős nyomására a képviselők nem támogatták a 2% megszüntetésére vonatkozó kormányzati javaslatot.

Azonban a kormánynak az a szándéka, hogy a 2%-okból eredő bevételek nagyobb részét saját prioritásainak finanszírozására fordítsa, rámutatott e mechanizmus sebezhetőségére és kockázataira. A szlovákiai nonprofit szektor nehéz feladat előtt áll: egy kiegyensúlyozott támogatási modelltől kell megállapodnia a kormánnyal. Itt már nem csak a 2%-okról van szó, hanem az adományozóknak nyújtandó adókedvezmény ismételt bevezetéséről, a közérdekű szolgáltatások biztosításáról szóló szerződések megkötésének módjáról, valamint arról, hogy a strukturális alapok forrásainak lehívásához olyan feltételeket kell teremteni, amelyek figyelembe veszik a nonprofit szervezetek működési és finanszírozási sajátosságait.

4. sz. táblázat

A szlovákiai nonprofit szektor egyes finanszírozási forrásainak aránya

Zszoje	Verejný sektor	Súkromné dary	Príjmy z činnosti
Roky			
1996	21.9 %	23.3 %	54.9 %
2003	19.9 %	18.0 %	62.1 %

Forrás:

Helena Woleková – Alexandra Petrášová a ďalší, Neziskový sektor na Slovensku – ekonomická analýza (A Nonprofit szektor Szlovákiában – gazdasági elemzés), SPACE Bratislava, 2000.

Vybrané ukazovatele za netrhové služby (A nem piaci szolgáltatások egyes mutatói) 2003, ŠÚ SR, Bratislava 2005.

4 AZ EU STRUKTURÁLIS ALAPJAI SZLOVÁKIÁBAN

4.1 Alapdokumentumok

A *Közösségi Támogatási Keret (KTK)* az Európai Bizottság és a Szlovák Köztársaság Kormányának megállapodása a Strukturális Alapok pénzeszközeinek felhasználási prioritásairól a 2004 – 2006 közötti időszakra.

A Keret négy horizontális célkitűzése a következő: a roma problematika, az esélyegyenlőség, a fenntartható fejlődés és a környezetvédelem.

A *Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT)* a KTK prioritásait és céljait operatív programok formájában megindokoló és konkretizáló dokumentum a 2004 – 2006 közötti időszakra. A NFT négy ágazati operatív programot tartalmaz:

1. Humán erőforrás
2. Ipar és szolgáltatások
3. Mezőgazdaság és vidékfejlesztés
4. Alap infrastruktúra

Az ágazati operatív programok mellett elkészült a Pozsonyi Kerület Egységes Programdokumentuma is.

Ennek az időszaknak az volt az előnye, hogy a 2004. évi választásokat követően is Mikuláš Dzurinda maradt a kormányfő, bár a politikai pártok kormánykoalíciója részben megváltozott.

A *2007 – 2013 közötti időszak szlovák Nemzeti Stratégiai Referenciakeretét (NSRK)* a kormány 2004-ben kezdte előkészíteni. Az NSRK meghatározza azokat a nemzeti prioritásokat, amelyek a Strukturális Alapokból és a Kohéziós Alapból kerülnek finanszírozásra a 2007 – 2013-as programozási időszakban, figyelemmel a Közösségi Stratégiai Irányvonalakra.

Az *NSRK* horizontális céljai, melyek minden operatív programban megjelennek, részben változnak az előző programozási időszakhoz képest. A támogatandó projektnek az alábbi kritériumok legalább egyikét teljesítenie kell:

- növeli a környezetvédelmi hatékonyságot
- növeli a gazdasági hatékonyságot
- növeli a foglalkoztatottságot és/vagy a társadalmi befogadást
- támogatja informatikai és kommunikációs technológiák bevezetését
- nem képez új építészeti akadályokat a mozgásukban korlátozott személyek számára.

Az *NSRK* első változatát Mikuláša Dzurinda miniszterelnök kormánya fogadta el 2005. október 19-én. Az *NSRK* módosított új

változatát Róbert Fico miniszterelnök kormánya 2006. május 17-én hagyta jóvá. Róbert Fico új kormánya 2006. október 8-án jóváhagyta az aktualizált *NSRK-t*, 2006. december 6-án pedig a 2007 – 2013-es időszakra szóló NSRK tervezetét, valamint a 11 operatív programot.

A 2007 – 2013 közötti operatív programok jegyzéke

	Mikuláš Dzurinda kormánya		Róbert Fico kormánya
1.	Közlekedés	1.	Közlekedés
2.	Környezetvédelem	2.	Környezetvédelem
3.	Regionális operatív program	3.	Regionális operatív program
4.	Tudásgazdaság	4.	A társadalom informatizálása
		5.	Kutatás-fejlesztés
		6.	Versenyképesség és gazdasági növekedés
5.	Művelődési infrastruktúra		
6.	Oktatás	7.	Oktatás
7.	Foglalkoztatottság és társadalmi befogadás	8.	Foglalkoztatottság és társadalmi befogadás
8.	Egészségügy	9.	Egészségügy
9.	Pozsonyi Kerület	10.	Pozsonyi Kerület
10.	Technikai segítségnyújtás	11.	Technikai segítségnyújtás

4.2 A Strukturális Alapok által támogatott programozás és megvalósítás irányító hatóságai

Döntéshozó hatóságok	: Európai Bizottság a Szlovák Köztársaság Kormánya
Az NSRK központi koordinációs hatósága	: Építésügyi és Regionális Fejlesztési Minisztérium
Az operatív programok irányító hatóságai	: ÉRFM, MSZCSM, OM, KM, EM, KPTM, GM ¹³
Közreműködő hatóságok	: Nemzeti Fejlesztési Ügynökség Szociális Implementációs Ügynökség Szociális Fejlesztési Alap Az OM ügynöksége a Strukturális Alapokhoz stb.
Igazoló és Audit Hatóság	: Pénzügyminisztérium

Az **NSRK központi koordinációs hatósága** a Szlovák Köztársaság Építésügyi és Regionális Fejlesztési Minisztériuma, amely mint szlovákiai főhatóság felelős a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap pénzeszközeinek hatékony irányításáért és lehívásáért. Funkciójából adódóan ez a tárca a Technikai Segítségnyújtás Operatív Program irányító hatósága is, melynek keretében a Strukturális Alapokhoz és a Kohéziós Alaphoz kapcsolódó előkészítés, irányítás, monitoring, értékelés, tájékoztatás, valamint az adminisztratív kapacitások erősítésének horizontális témaköreit látja el.

Az implementációs rendszer operatív szintjét az egyes operatív programok irányító hatóságai, illetve az alájuk tartozó közreműködő hatóságok jelentik (amennyiben az adott program szempontjából

¹³ ÉRFM= Építésügyi és Regionális Fejlesztési Minisztérium, MSZCSM= Munkaügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium, OM= Oktatási Minisztérium, KM= Környezetvédelmi Minisztérium, EM= Egészségügyi Minisztérium, KPTM= Közlekedési, Postaügyi és Távközlési Minisztérium, GM= Gazdasági Minisztérium

relevánsak). Az egyes operatív programok **irányító hatóságai** az illetékes minisztériumok. A fő **közreműködő hatóságokat** a kormány jóváhagyta, a továbbiak az egyes operatív programokon belül fokozatosan kerülnek meghatározásra.

Minden alap, tehát az ERFA, ESZA és a KA **Igazoló és Audit Hatósága** a Szlovák Köztársaság Pénzügyminisztériuma, mely egyben a Technikai Segítségnyújtás Operatív Program irányító hatósága alá rendelt közreműködő hatóság is. A pénzügyi irányítás és ellenőrzés területén lát el horizontális tevékenységeket, beleértve a folyamat adminisztratív kapacitásainak erősítését is.

Az NSRK esetében a programozás, megvalósítás, monitoring és értékelés rendszerének alapját a 2007-2013-as programozási időszak Közösségi Stratégiai Irányvonalai képezik, valamint az EU kohéziós politikájának irányelvei, továbbá a 2004-2006 közötti programozási időszak tapasztalatai és kialakított adminisztratív és informatikai struktúrái. Kapcsolódik a KTK irányítási rendszeréhez és intézkedéseket vezet be minőségének javítása érdekében.

A kormány által a 2007-2013-as időszakra jóváhagyott *NSRK* így fogalmaz: *„A 2007-2013-as programozási időszak kihívása olyan programozási, implementációs, monitoring- és értékelési rendszer kialakítása, amely lehetővé teszi a segítség nagyobb mértékű koordinációját és koncentrációját, elősegítve így a hatékonyság és eredményesség növelését a 2004 – 2006-os programozási időszakhoz viszonyítva. A 2007 – 2013-as programozási időszakban nagyobb hangsúlyt kap a hatás, a teljesítmény, valamint a támogatások segítségével elért eredmények jobb definiálása. A nagyobb teljesítmény elérése érdekében az NSRK programozási, implementációs, monitoring- és értékelési rendszerének keretein belül biztosítani kell az NSRK és az egyes operatív programok, valamint egyéb stratégiai dokumentumok¹⁴ koherenciáját minden meghatározó folyamatban és szinten, illetve a komponensekben.“*

4.3 A partnerség elvének érvényesítése

A Nemzeti Stratégiai Referencia Keret alapjául szolgáló egyik kulcsfontosságú alapelv a partnerség elve. A dokumentum

¹⁴ Szlovákia versenyképességi stratégiája 2010-ig (Szlovákia liszaboni stratégiája, valamint az ahhoz kapcsolódó Nemzeti Reformprogram), gothenburgi stratégia, Szlovákia Területfejlesztési Konceptiója – 2001 és a Nemzeti Fejlesztési Terv/ Közösségi Támogatási Keret a 2004 – 2006-os programozási időszakra, beleértve az önkormányzati kerületek fejlesztését célzó programokat.

előkészítése során az érintett minisztériumokban és intézményekben kidolgozott koncepcionális, elemző és háttéranyagok kerültek felhasználásra, a dokumentum egyes részeinek megfogalmazásakor pedig figyelembe vették minden érintett partner véleményét. Az NSRK kidolgozásának egyes fázisaiba különböző munkacsoportok résztvevői kapcsolódtak be több szinten zajló strukturált szakmai vita formájában.

Az NSRK kidolgozásakor a munka politikai koordinálása érdekében *miniszteri munkacsoport* jött létre, melyet a szlovák építésügyi és regionális fejlesztési miniszter vezet. A technikai nemzeti koordináció érdekében az ÉRFM mellett kialakították az NSRK-koordinátor pozíciót, mely a szakmai-technikai vitát felügyeli, elsősorban a) a tárcaközi munkacsoport, illetve b) a „Partnerség a Nemzeti Keretért” szakértői csoport szintjén.

A *tárcaközi munkacsoportot* az illetékes minisztériumok többnyire igazgatói és fősztályvezetői szintű szakértői alkotják. A „Partnerség a Nemzeti Keretért” *szakértői csoport* tagjai a releváns minisztériumok, önkormányzati kerületek, települések, a szakmai közvélemény, a vállalkozói szféra, a reprezentatív munkaadói szervezetek és szakszervezetek, nonprofit civil szervezetek és egyéb partnerek képviselői. Annak érdekében, hogy az egyes régiók még hatékonyabban bekapcsolódhassanak az NSRK előkészítésébe, az NSRK-koordinátor védnöksége alatt több *kétoldalú találkozóra is sor került az önkormányzati kerületek képviselőivel.*

További fórumok, melyeken a partnerség elve érvényesül és amelyek kapcsolódnak az NSRK előkészítéséhez: a Kormány Regionális Politikai Tanácsa, mely a strukturális intézkedéseket is nyomon követi, valamint a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap Bizottsága.

Annak érdekében, hogy az *NSRK-ról* folytatott vitába azok a partnerek is bekapcsolódhassanak, akik közvetlenül nem tagjai azon munkacsoportoknak vagy szervezeteknek, melyek feladata Szlovákia felkészítése a következő programozási időszakra, az *NSRK* tervezete az ÉRFM négy regionális konferenciáján is bemutatásra került. A konferenciák célja az *NSRK* jövőképeinek, stratégiájának és prioritásainak széleskörű bemutatása volt, valamint igyekeztek teret adni a nyílt és szakmai vitának. Hasonló célokkal szerveztek konferenciákat, szemináriumokat és workshopokat a regionális önkormányzatok, eurorégiók, szakmai szervezetek és a Szlovák Köztársaság egyéb, nem kormányzati fórumai is.

A partnerséget biztosító szervek:

Kormány Regionális Politikai Tanácsa
→ a Szlovák Köztársaság Kormánya

Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap Bizottsága
→ Központi koordinációs hatóság (ÉRFM)

Monitoring bizottságok
→ az operatív programok irányító hatóságai (minisztériumok)

4.4 A civil szervezetek részvétele a Strukturális Alapokhoz kapcsolódó programozásban és megvalósításban

A Helyi Aktivitásokat Támogató Központ már 2001-ben egy független civil munkacsoport felállítását szorgalmazta, melynek feladata az előcsatlakozási, valamint a Strukturális Alapokból származó források felhasználásával összefüggő folyamatok nyomon követése. Jelenleg ezt a munkacsoportot a Föld Barátai-CEPA nonprofit szervezet koordinálja. A csoport tagjai az EU alapokkal összefüggő programozás hivatalos monitoring bizottságainak és munkacsoportjainak civil szervezeteket képviselő tagjai, valamint regionális politikával, közpénzekkel és a fenntartható fejlődés kérdéseivel foglalkozó független szakértők. A csoportban végzett munkáért nem jár honorárium, és tagjai szabadidejükben végzik azt. „A monitoring munkacsoport célja, hogy támogassa a nyilvánosság részvételét az közösségi alapokkal összefüggő programozásban, összhangot teremtsen a közösségi alapok kezelése és a közérdek között, elvégezze a programozás és a közösségi alapok kezelésének független monitoringját, javító intézkedéseket javasoljon ezeken a területeken, megállapításairól tájékoztassa a nyilvánosságot és koordinálja a civil szervezetek fellépését” – áll a “watchdog”¹⁵ alapszabályában.

A munkacsoport legjelentősebb tevékenységei a 2004 – 2006 közötti időszakban

2004. elején a független monitoring munkacsoport javaslatot tett az igazságügy miniszternek egy olyan intézkedéscsomagra, mely védelmet jelent az EU alapjainak szlovákiai felhasználása során felmerülő átláthatatlansággal, visszaélésekkel és összeférhetetlenséggel szemben. Lipšic miniszter a Szlovák Köztársaság Kormánya Hivatalának Korrupcióellenes Főosztályát bízta meg a kérdéses terület jogi szabályozásának és a jogszabályok gyakorlati érvényesülésének dokumentálásával.

¹⁵ Lásd www.eufondy.com

A munka eredménye a “Jogi védelem az EU-alapok szlovákiai felhasználásáról szóló döntések kapcsán felmerülő átláthatatlansággal, visszaélésekkel és összeférhetetlenséggel szemben” c. kérdőívből eredő megállapításokat és ajánlásokat tartalmazó jelentés lett, valamint egy kormányhatározat, mely az EU-alapokkal kapcsolatos döntéshozatal minden végrehajtó szervét a jelentésben foglalt intézkedések alkalmazására kötelezte. Ezen kívül végre elfogadásra került egy világos és szigorú szabály az összeférhetetlenség elkerülése érdekében, melynek következetes betartása megoldaná azon problémák zömét, amelyekkel az EU-alapokhoz pályázó szlovákiai szervezetek találkoznak.

Nemzetközi fórumokon ezt a határozatot és Szlovákiát gyakran mint “jó gyakorlatot” emlegetik. A független monitoring munkacsoport jelenleg két feladatra összpontosít: a határozat széleskörű megismertetése és gyakorlati megvalósulásának nyomon követése.

A független civil munkacsoport az egész időszak során nyomon követte a 2007-2013-as időszakra vonatkozó stratégiai alapidokumentum és a hozzá kapcsolódó operatív programok előkészítését is. Az NSRK első verziójával szemben lényegi észrevételeket fogalmazott meg 2005 őszén. A dokumentum kidolgozói azonban ignorálták a civil hangot, ami tiltakozó akcióhoz vezetett. A civil szervezetek felfüggesztették tagságukat és tevékenységüket minden monitoring bizottságban és szakértői csoportban. A tiltakozó akciót nonprofit szervezetek 18 platformja támogatta. A tiltakozás három hónapig tartott és az észrevételek részleges elfogadásával ért véget.

A nonprofit szektor leglényegesebb észrevételei teljes összhangban voltak a Strukturális Alapokhoz kapcsolódó általános rendelkezésekkel, melyeket később, 2006. július 4-én az Európai Parlament képviselői hagytak jóvá. Példaként kiválasztottunk közülük néhányat.

A képviselők elérték:

- a környezetvédelmi szempontok kiterjesztését (elsősorban a fenntartható fejlődését) az alapok irányítása során.

A nonprofit civil szervezetek azt követelték, hogy az NSRK tartsa tiszteletben a Fenntartható Fejlődés Nemzeti Stratégiájának prioritásait is, bár ez a dokumentum nem szerepelt a háttéranyagok között.

A képviselők elérték:

- rendelkezés született arról, hogy a Strukturális Alapoknak és a Kohéziós Alapnak támogatniuk kell a fogyatékkal élő személyek hozzáféréseinek javítását.

A civil monitoring munkacsoport szorgalmazta, érvényesüljön a Fogyatékkal Élő Személyek Nemzeti Tanácsának kezdeményezése, miszerint minden program horizontális prioritása legyen az a követelmény, hogy az európai alapokból támogatott projektek révén ne keletkezessenek újabb építészeti akadályok.

Az akadálymentesítésre, illetve az idős vagy fogyatékkal élő személyek közösségi közlekedéshez és infrastruktúrához való hozzáféréseinek javítására vonatkozó elvárást egyhangúlag támogatta a 2006 júniusában megrendezett SocioFórum 150 résztvevője is.

Az EP-képviselők elfogadták továbbá:

- a partnerség elvének megerősítését elsősorban abban az értelemben, hogy a Strukturális Alapokhoz kapcsolódó partneri egyeztetéseken minden olyan, a civil társadalmat képviselő civil szervezet részt vehessen, amely a környezetvédelem vagy a férfiak és nők esélyegyenlősége terén tevékenykedik.

A nonprofit civil szervezetek álláspontja kritikusan értékelte a partnerség elvét, elsősorban a megvalósításának módjaira és módszereire való tekintettel. A civil szféra képviselői a programozási folyamatban a partnerséget participatív – interaktív tervezésként értelmezik, nem pedig kész dokumentumok véleményezéseként. Az NSRK kidolgozói és az egyes érintettek közötti elkülönített egyeztetéseket olyan eljárásnak tartják, amely szembe megy a partnerség elvével, hiszen az abban résztvevő partnerek elkülönülten, vagyis a többi partner számára átláthatatlan módon próbálják érvényesíteni érdekeiket, melyek ellentétben állhatnak a többi "partner" érdekeivel. A civilek a minden partner nyílt vitájában elért konszenzust és megállapodást szorgalmazzák, mely során minden fél betartja az előre meghatározott, demokratikus játékszabályokat.

A nonprofit civil szervezetek állásfoglalása további észrevételeket is tartalmazott, melyek a stratégiai keret alapvető céljának tágabb értelmezésére vonatkoztak, valamint kifejezték egyet nem értésüket az egysíkúan alkalmazott koncentrációs stratégiával, a túlzott centralizációval, illetve azzal, hogy az NSRK kidolgozását nem hangolták össze kellőképpen a többi programdokumentummal.

Az egyes operatív programokat több nem civil szervezet is véleményezte: A Föld Barátai – CEPA, Fogyatékkal Élő Személyek Nemzeti Tanácsa, Daphne – Alkalmazott Ökológia Intézete, Szlovák Madártani Társaság / BirdLife Slovakia, Szlovák Horgász Szövetség Zsolna, a Társaság a Fenntartható Életért.

4.5 A nonprofit civil szervezetek támogatása, mint a Strukturális Alapok prioritása

Az NSRK és az operatív programok előkészítésének egész időszaka alatt rendkívüli fontos kérdés a nonprofit civil szervezetek számára, milyen mértékben fordíthatók majd a Strukturális Alapok eszközei a civil szervezetek támogatására és fejlesztésére. A fejlesztési programok időigényes programozási, megvalósítási és monitoring-folyamatai a civil szektorban is szükségessé teszi a folyamatban résztvevő személyek és szervezetek professzionalizálódását.

Mikulás Dzurinda kormánya a Foglalkoztatottság és Társadalmi Befogadás Operatív Programba beépítette az 1.6 intézkedést: *A közigazgatás és a nonprofit szervezetek kapacitásainak kiépítése és minőségük javítása*. Az intézkedés speciális célja a humán erőforrások és az irányításuk minőségének javítása volt a közpolitikában.

Az intézkedésen belül önállóan szerepelt a *Nonprofit szervezetek intézményi kapacitásai bővítésének és minőségük javításának támogatása*. Néhány konkrét példa a támogatható tevékenységekre:

- az intézményi infrastruktúra kialakítását és fejlesztését, a nonprofit szervezetek belső irányítása hatékony mechanizmusainak kialakítását és megerősítését szolgáló beruházások (adminisztratív kapacitások bővítése, a szervezetek pénzügyi fenntarthatóságának és menedzsmentjének erősítése, informatikai-műszaki beruházások, igazgatótanácsok és a végrehajtó szervek fejlesztése, a stratégiai tervezési folyamatok fejlesztése, tagság kiépítése, a nyilvánossággal való kapcsolattartás fejlesztése, a nonprofit szervezetek és tagjaik érdekeinek képviselete, a tevékenységek hatásvizsgálata)
- a nonprofit szervezetek humán erőforrás-kapacitásainak minőségi fejlesztése (workshopok, tréningek, tanulmányutak, ösztöndíjak, pályázatok a HR-fejlesztésekre, oktatásra, tapasztalatcserére és – átadásra, más társadalmi-gazdasági partnerekkel való kapcsolattartáshoz szükséges képességek és készségek kialakítására, fejlesztésére stb.)
- nonprofit szervezetek hálózatait támogató beruházások (ismeretanyag összeállítása, tapasztalatcseré, nonprofit szervezetek közti belföldi és nemzetközi hálózatok támogatása)

- a közpolitikák kidolgozását és megvalósítását, valamint a közérdek védelmét célzó mechanizmusok fejlesztése, közpolitikai folyamatok feltérképezése, monitoring
- regionális és helyi partnerségek kialakítása.

A megvalósítási terv azzal számolt, hogy az ehhez az intézkedéshez rendelt pénzeszközöket közreműködő hatóságként egy nonprofit civil szervezet kezeli majd, melyet a Munkaügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium választ ki egy pályázat keretében.

Az első pillanatra aprónak tűnő módosítások, amelyeket az új kormány hajtott végre, a változtatások okaira irányítják a figyelmet. Az intézkedés elnevezéséből kimaradtak a nonprofit szervezetek, csak a közigazgatás maradt. A speciális cél már nem a közpolitika, hanem csak a közigazgatás és a nonprofit szervezetek fejlesztése. Az operatív program utolsó verziója már nem számol önálló közreműködő hatósággal az intézkedés megvalósítása során.

4.6 A nonprofit civil szervezetek, mint a Strukturális Alapokból származó pénzeszközök legvégső kedvezményezettjei

4.6.1 Humán Erőforrás Ágazati Operatív Program

A HEÁOP globális célja a *“Foglalkoztatottság növelése képzett és rugalmas munkaerő révén”*. A HEÁOP három prioritása nyolc konkrét intézkedésben jelenik meg:

1. prioritás: A munkaerő-piac aktív politikájának fejlesztése

- 1.1 intézkedés: A foglalkoztatási szolgáltatások modernizálása, terjedelmük és minőségük fejlesztése, az álláskeresők aktiválási programjainak fejlesztése
- 1.2 intézkedés: Álláskeresők munkaerő-piaci belépésének és visszatérésének megkönnyítése, különös tekintettel a hátrányos helyzetű álláskeresőkre, munkahelyteremtési támogatások és az önálló keresőtevékenység támogatásával
- 1.3 intézkedés: Az álláskeresők képzésének és felkészítésének fejlesztése jobb munkaerő-piaci érvényesülésük elősegítése érdekében

2. prioritás: A társadalmi befogadás és munkaerő-piaci esélyegyenlőség erősítése

- 2.1 intézkedés: A társadalmi kirekesztés által fenyegetett csoportok foglalkoztathatóságának javítása

2.2 intézkedés: A férfiak és nők munkaerő-piaci egyenlőségét akadályozó tényezők felszámolása, különös tekintettel a munkahely és a családi élet összhangjára

3. prioritás: A munkavállalók és a munkaerő-piacra belépők képzettségének és alkalmazkodóképességének javítása

3.1 intézkedés: A szakképzés és oktatás összehangolása a tudásalapú társadalom elvárásaival

3.2 intézkedés: A továbbképzések kiterjesztése, fejlesztése a munkavállalók magasabb képzettsége és jobb alkalmazkodóképessége érdekében

3.3 intézkedés: A foglalkozási és munkavállalási tanácsadás, valamint a munkaerő-piac képzettségi szükségleteinek változásait előrejelző rendszerek fejlesztése

A programdokumentum intézkedései ún. nemzeti projektek vagy keresletorientált projektek révén valósulnak meg.

A támogatások kezelésével és implementációjával kapcsolatos jelentős problémák¹⁶:

1. az ITMS és ISUF informatikai rendszerek ismétlődő rendszerhibái, beleértve az egymás közti összeköttetéseiket és az államkincstárral való kapcsolatukat;
2. a kedvezményezettek által benyújtott fizetési kérelmek rossz minősége, az ezzel összefüggésben növekvő adminisztratív terhek és időigény a kérelmek feldolgozása során;
3. az irányító hatóságok alatt működő közreműködő hatóságok nem elegendő személyi állománya a kedvezményezettek által benyújtott fizetési kérelmek tárgyi és dokumentációs ellenőrzéséhez – a személyi kapacitások emelése csak 2005 augusztusában történt meg, majd 2006. 2. negyedévében, az informatikai rendszerekhez pedig csak 2005 októberének végétől értek hozzá;
4. megkésett döntéshozatal az előlegek kifizetése ügyében; megkésett döntés a pénzügyi irányítás egyszerűsítéséről.

Az említett hiányosságok hatással voltak a pénzügyi irányítási és ellenőrzési rendszer aktuális beállítására, a kereslet-orientált projektek értékelési folyamatára, a fizetési kérelmek intézésére, a

¹⁶ Éves jelentés a Humán Erőforrás Ágazati Operatív Program megvalósításáról, 2005

helyszíni fizikai megvalósítás ellenőrzésére a 438/2001 rendelet 4. cikkelye értelmében.

A szlovák Oktatási Minisztérium kulcsfontosságúnak tartja a fenti problémákat az Európai Szociális Alap implementációja kapcsán. A 2007 – 2013-as programozási időszak megvalósítására való gördülékeny áttérés érdekében elsősorban az irányító és közreműködő hatóságoknál jelentkező adminisztratív kapacitáshiány felszámolását tartja fontosnak, továbbá az ITMS és ISUF informatikai rendszerek hibáinak felszámolását, az előlegek nem elégséges összegét, valamint a Strukturális Alapok adminisztratív szempontból megterhelő és bonyolult pénzügyi irányítási rendszerét. A következő programozási időszakra nézve a szlovák OM egyértelműen a Strukturális Alapok pénzügyi irányítási rendszerének egyszerűsítését javasolja.

4.6.2 EQUAL Közösségi Kezdeményezés

Szlovákiában az alábbiakat tartják az EQUAL KK legfontosabb elemeinek:

- az egyes EU tagállamokban kidolgozott megoldások eredményeihez való hozzáférés, az eredmények átvétele nemzetközi együttműködés révén lehetséges (ez az egyik kötelező részvételi alapelv az EQUAL KK keretében megvalósított projekteknél);
- **22,266 mill. EUR** összegű forrás lehívásának lehetősége az ESZA-ból a saját, Szlovákia által azonosított problémák megoldását célzó új eljárások fejlesztésére.

A tematikák kiválasztásánál előnyben részesültek azok, amelyek:

- prioritása közvetlenül a Tanács 1260/1999/EK sz. rendeletéből és a 840/2003 sz. bizottsági értesítésből (a menedékkérők problematikája) ered;
- számára jellegűknél és megoldási orientációjuknál fogva az EQUAL a legmegfelelőbb közösségi kezdeményezés (a konzultációs folyamat ajánlásai alapján a szociális gazdaság – harmadik szektor erősítése);
- esetében a legszükségesebbek az új, innovatív eljárások (a konzultációs folyamat eredményei szerint): a munkaerő-piaci belépés vagy visszatérés megkönnyítése azoknak, akiknek az integráció vagy reintegráció nehézséget okoz, a vállalatok és munkavállalók alkalmazkodóképességének támogatása, tekintettel a strukturális gazdasági változásokra, valamint az információs és egyéb új technológiákra.

Az Equal KK keretében az irányító hatóság 161 pályázatot fogadott be a pályázati felhívás lezárulása után, ezekből 101 projekt ment át a 2. akcióba. Három szervezet idő előtt zárta le a projektjét.

5. sz. táblázat

A keresletorientált EQUAL projektek a pályázók szerkezete és székhelye szerint

Kerület Pályázó típusa	Po zso ny	Na gy sz om bat	Tr enc sén	Nyi tra	Zs ol na	B. Bá n ya	Ep er es	Ka ss a	Össz.
Állami szektor	7	1	1	-	-	2	-	2	13
Önkorm. szektor	2	1	1	1	-	1	-	3	9
Magán szektor	1	-	2	-	1	-	1	0	5
Civil szervez etek	37	4	1	5	5	7	7	5	71
Össz.	48	6	5	6	6	10	8	12	98

Forrás: Jelentés az EQUAL Közösségi Kezdeményezés 2005. évi végrehajtásáról

6. sz. táblázat
NCS, mint az EQUAL KK legvégső kedvezményezettjei

Intézkedés	Benyújtott projektek száma	Támogatott projektek száma	Ebből non-profit szervezet	A teljes igényelt összeg millió SKK-ban	Nyújtott összeg millió SKK-ban	Ebből a NCS millió SKK-ban
1.1 Tartósan munkanélküli, alacsony képzettségű személyek és egyéb hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiacra való belépésének támogatása	32	23	14	610.5	261.7	201.0
1.2 A munkaerőpiacon jelentkező diszkrimináció, rasszizmus és idegengyűlölet minden formájával szembeni harc hatékony megoldásainak támogatása	18	14	10	434.9	170.1	140.1
2.1 A munkaerőpiaci egyenlőtlenségek enyhítésében szerepet vállaló nonprofit civil szervezetek kapacitásának bővítése	44	25	23	788.3	314.9	302.4
3.1 A strukturális változásokhoz és új technológiai folyamatokhoz való alkalmazkodóképesség támogatása	40	22	10	814.6	268.3	144.2
4.1 Nemi kutatások, átvilágítás és szenzibilizáció, mint a nők és férfiak munkaerőpiaci esélyegyenlőségének eszközei	21	14	8	372.5	153.3	117.5
5.1A menedékkérők szociális és munkaügyi integrációjának támogatása	6	3	2	62.7	34.0	24.9
Összesen	161	101	68	3 083.5	1202.0	930.2

4.7 Az NFT (2004 – 2006) megvalósításának és az NSRK (2007 – 2013) előkészítésének tanulságai

1. A civil szektornak szüksége van saját, professzionális szervezetekre, amelyek a közigazgatás (és a vállalkozói szféra) egyenrangú partnerei lehetnek az EU Strukturális Alapjaiból származó források lehívásának tervezése, megvalósítása és monitoringja során. Ezeknek a szervezeteknek nemcsak olyan szakértőkkel kell rendelkezniük, akik ismerik a Strukturális Alapok kezelésének komplex folyamatát, hanem a programok prioritásai szerint is specializálódniuk kell. Azaz együttműködő nonprofit civil szervezetek hálózatát kell kialakítani minden olyan területről, amelyen civilek tevékenykednek. Egy ilyen hálózat két fő feladatot lát el: egyrészt a kormány partnereként befolyással bír a döntéshozatalra, másrészt tájékoztatja és oktatja a civil szervezeteket a Strukturális Alapok igénybe vételéről.

2. Egy ilyen nonprofit civil hálózat kialakításához uniós forrásokat is igénybe lehet venni ugyanúgy, ahogy saját kapacitásai kiépítéséhez a közigazgatás is teszi.

3. A civil szektornak meg kell állapodnia arról, hogy milyen módon jelöli képviselőit a monitoring és egyéb bizottságokba és munkacsoportokba, melyek az implementációs folyamat résztvevői, továbbá a kormányoldallal meg kell állapodnia a kommunikáció módjáról, amennyiben sor kerül ilyen jelölésre.

4. A nonprofit civil szervezeteket a monitoring és egyéb bizottságokban képviselő személyeknek egyebek mellett az is a feladata, hogy nyilvánosan bemutassák és számon kérjék a kormány által elfogadott korrupcióellenes intézkedések betartását a Strukturális Alapok kezelése során.

5. A civil szektornak következetesen meg kell követelnie a Strukturális Alapok támogatásából projekteket megvalósító nonprofit szervezetektől, hogy a megvalósítás menetéről és kiadásairól folyamatosan tájékoztassák a nyilvánosságot (pl. a honlapjaikon).

6. A nonprofit civil szervezeteknek nyomon kell követniük a Strukturális Alapok pénzügyi irányítási rendszereinek előkészítését, és olyan eszközöket kell támogatniuk, amelyek kompatibilisek a nonprofit civil szervezetek finanszírozási rendszerével. Fő finanszírozási eszközként az előleg-kifizetéseket kell ösztönözni, hiszen ezek olyan nonprofit civil szervezetek számára is lehetővé teszik a bekapcsolódást, amelyeknek nincs elegendő anyagi tartaléka és az utófinanszírozási rendszerben fizetésektelelné válnának.

7. A nonprofit civil szervezetek egyik prioritásának a tartós szociális problémák új, komplex megoldásainak keresése kellene lennie. Ezért azokat a prioritásokat és intézkedéseket támogatják, amelyekhez innováció, nemzetközi, nemzeti vagy helyi szintű partnerség, valamint mainstreaming aktivitások szükségesek.

8. A prioritások és intézkedések programozásának időszakában folytatott társadalmi egyeztetésnek nem véleményezésnek és külön-külön lefolytatott tárgyalásoknak kellene lennie. Olyan formája kívánatos, amely a lehető legnagyobb számú résztvevő számára engedi a bekapcsolódást, akik később megfelelő visszacsatolást is kapnak.

JÓ GYAKORLAT

Korrupcióellenes intézkedések és transzparencia

2004. elején a független monitoring munkacsoport javaslatot tett az igazságügy miniszternek egy olyan intézkedéscsomagra, mely védelmet jelent az EU alapjainak szlovákiai felhasználása során felmerülő átláthatatlansággal, visszaélésekkel és összeférhetetlenséggel szemben. Lipšic miniszter a Szlovák Köztársaság Kormánya Hivatalának Korrupcióellenes Főosztályát bízta meg a kérdéses terület jogi szabályozásának és a jogszabályok gyakorlati érvényesülésének dokumentálásával.

A munka eredménye a "Jogi védelem az EU-alapok szlovákiai felhasználásáról szóló döntések kapcsán felmerülő átláthatatlansággal, visszaélésekkel és összeférhetetlenséggel szemben" c. kérdőívből eredő megállapításokat és ajánlásokat tartalmazó jelentés lett, valamint egy kormányhatározat, mely az EU-alapokkal kapcsolatos döntéshozatal minden végrehajtó szervét a jelentésben foglalt intézkedések alkalmazására kötelezte. Ezen kívül végre elfogadásra került egy világos és szigorú szabály az összeférhetetlenség elkerülése érdekében, melynek következetes betartása megoldaná azon problémák zömét, amelyekkel az EU-alapokhoz pályázó szlovákiai szervezetek találkoznak.

Nemzetközi fórumokon ezt a határozatot és Szlovákiát gyakran mint "jó gyakorlatot" emlegetik. A független monitoring munkacsoport jelenleg két feladatra összpontosít: a határozat széleskörű megismertetése és gyakorlati megvalósulásának nyomon követése.

"Jogi védelem az EU-alapok szlovákiai felhasználásáról szóló döntések kapcsán felmerülő átláthatatlansággal, visszaélésekkel és összeférhetetlenséggel szemben" c. kérdőívből eredő megállapításokat és ajánlásokat tartalmazó Jelentés

A kérdőív célja a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap felhasználásával kapcsolatos döntések védelmét szolgáló hatályos jogszabályok áttekintése volt. Az így elkészített jelentés olyan intézkedésekre tesz javaslatot, melyek célja olyan területek szabályozása, amelyek sem törvényi, sem módszertani szempontból nem lefedettek, illetve a létező szabályok és előírások túl általánosak, ezért nem mindig interpretálhatóak és alkalmazhatóak egyértelműen. A javaslatot a Szlovák Köztársaság Kormánya Hivatalának Korrupcióellenes Főosztálya dolgozta ki.

I. témakör: Pályázati kiírás megjelentetése

(I.1) Egységes és kötelező érvényű szerkezetet kell meghatározni azon dokumentumok és információk esetében, amelyeket legalább a releváns internetes oldalakon közzé kell tenni minden ágazati operatív program, operatív program, egységes programdokumentum és közösségi kezdeményezés kapcsán megjelentetett pályázati felhívás részeként (ez vonatkozik az állami támogatásra is). Az alábbi dokumentumok és információk értendők fentiek alatt:

1. Alapadatok (az intézkedés/ állami támogatási pályázat megnevezése, az allokált pénzeszközök teljes összege, a vissza nem térítendő támogatásra vonatkozó kérelmek befogadásának időrendje), a támogatás feltételei (az intézkedés/ állami támogatási pályázat célja, a jogosult tevékenységek és költségek leírása), a beküldött dokumentáció megjelölésének módja (a borítékon pl.: „ÁOP lpar és szolgáltatások“)
2. A pályázatok értékelési és kiválasztási mechanizmusa, beleértve az értékelési és kiválasztási kritériumokat, valamint a jogorvoslati lehetőségeket, tekintettel a kérelem adminisztratív megfelelőségének vizsgálatára
3. A vissza nem térítendő támogatásra vonatkozó kérelem (pályázati adatlap) standardizált formája, valamint a pályázati kézikönyv és a kötelezően benyújtandó melléletek kötelező érvényű jegyzéke
4. A pénzügyi hozzájárulás folyósításáról szóló standardizált szerződés-tervezet
5. A pályázók tájékoztatásának módja, szabályai és feltételei, beleértve a telefonos és e-mailes kapcsolattartást, melyen keresztül a pályázók hiteles információkat kaphatnak, beleértve azon információkat, amelyeket az irányító hatóságnak és az irányító hatóság alatt működő közreműködő hatóságnak (IH, KH/IH) át kell adnia a pályázóknak; az időpontot, ameddig a pályázónak meg kell kapnia az információkat; valamint a megadott információk hitelességét a II.1 pont értelmében.

Ezt a szerkezetet kötelező minimumként minden IH-nak és KH/IH-nak át kellene vennie. Indokolt esetekben azonban az IH-nak és a KH/IH-nak lehetőséget kell adni arra, hogy a felsorolt dokumentumok és információk mellett további információkat is közzétehessenek a felhívásban.

Szükség van továbbá azon kritériumok standardizált jegyzékére, amelyeket a kedvezményezett vagy az állami támogatásban

részesülő kézikönyvének, illetve a vissza nem térítendő pénzügyi hozzájárulás folyósításáról szóló standardizált szerződésnek tartalmaznia kell.

(1.2) Szabályozni kell az IH és a KH/IH azon lehetőségét, hogy az (1) pontban meghatározott dokumentumok szerkezetébe és tartalmába beavatkozzon (pl. a közösségi vagy a szlovák törvények változásakor vagy egyéb kivételes esetekben). Az időben korlátozott felhívások közzététele után az IH nem hajthat végre lényeges változtatásokat a közzétett pályázati felhívásban szereplő feltételek tárgyát illetően, sem az alapvető utasításokban és a pályázóknak szóló információkban. Kivételt olyan változtatások képezhetnek, amelyek nem alapvető jellegűek és nem érintik a felhívás tartalmát. A változtatások azonban csak előre meghatározott és standardizált feltételekkel hajthatók végre. E feltételek részét kell képeznie egy alapelvnek, mely értelmében az IH és a KH/IH megfelelő módon köteles tájékoztatni a pályázókat a változásokról legalább egy hónappal előre (tekintettel a felhívás időtartamára), miközben az eddig az időpontig benyújtott pályázatokat és kérelmeket az addig érvényes feltételek értelmében kell elbírálni. „Megfelelő mód” alatt a változásokról történő kiemelt formájú tájékoztatás értendő (pl. eltérő színnel kiemelt változás szöveges magyarázattal arról, hogy az eredeti állapothoz képest változás történt), legalább minden releváns internetes oldalon.

(1.3) Időben korlátozott pályázati felhívások esetén legalább 60 napos határidőt kell hagyni a pályázatok benyújtására a pályázati felhívás megjelenését követően. Az e szabály alóli kivételeket jóvá kell hagynia a kormány európai integrációs és kissebségi ügyekért, valamint emberi jogokért felelős alelnökének, továbbá alá kell támasztani a Szlovák Köztársaság azon érdekének, hogy az EU-alapokból a lehető legnagyobb mértékben és leghatékonyabb módon hívjon le támogatást.

(1.4) A folyamatos határidejű pályázati felhívások esetén szabályozni kell az IH és a KH/IH azon kötelességét, hogy legalább a releváns internetes oldalakon rendszeres tájékoztatást adjon a pályázóknak az adott intézkedésre/ állami támogatási pályázatra allokált források leghívásának állapotáról (beleértve a még rendelkezésre álló források mennyiségét is). Ezen információkat megfelelő módon kell nyilvánosságra hozni a pályázat-kiválasztás egyes köreinek lezárását követő legfeljebb 30 napon belül, illetve rendszeres féléves időközönként a pályázatok folyamatos elbírálása esetén.

II. témakör: A pályázatok előkészítése és benyújtása

(II.1) Egységes és kötelező módon kell szabályozni a pályázók IH és KH/IH általi tájékoztatását. A szabályozásnak az alábbiakra kell kiterjednie:

1. Az IH és a KH/IH a pályázati felhívás közzétételével egy időben köteles legalább a releváns internetes oldalakon megjelentetni a pályázók tájékoztatásáért felelős személy (a továbbiakban mint „hiteles személy”) fax számát, elektronikus és postai levélcímét
2. A pályázók írásban benyújtott (postán, faxon vagy elektronikusan megküldött) kérdéseit, valamint az arra adott válaszokat a hiteles személy köteles megküldeni a pályázónak. Ezzel egyidejűleg a hiteles személy köteles az általános jellegű kérdésekre adott válaszokat (ill. ha szükséges az egyéb, elsősorban ismétlődő kérdésekre adott válaszokat is) késedelem nélkül, legkésőbb a kérdés beérkezését követő 10 napon belül nyilvánosságra hozni a megfelelő internetes oldalon
3. Minden, az internetes oldalon nyilvánosságra hozott, vagy a pályázónak írásban megküldött válasz kötelező érvényűnek minősül, melyre pályázó szükség esetén hivatkozhat
4. A pályázónak telefonon, szóban nyújtott válaszok, amennyiben nem kerültek írásban feldolgozásra, nem tekinthetők kötelező érvényűnek és a pályázó ezekre nem hivatkozhat
5. A pályázó az értékelési folyamatban nem szenvedhet hátrányt olyan helytelen információ következtében, amelyet a hiteles személy részére írott vagy elektronikus formában megküldött
6. Az internetes oldalon megjelent válaszokat sem az IH és KH/IH, sem a hiteles személy nem módosíthatja azon esetek kivételével, amikor az adott honlapon feltűnő módon megjelöli a bekövetkezett változást. Ilyen változtatásokat az IH és KH/IH legkésőbb az IH és KH/IH tájékoztatási moratóriumának kezdete előtti 7. napon hajthat végre

(II.2) Biztosítani kell, hogy a pályázatok kiválasztási eljárásának lezárását követően az IH és KH/IH jelentést küldjön az illetékes monitoring bizottságnak (MB), melynek az alábbiakat kell tartalmaznia:

1. a pályázati felhívás lezajlására vonatkozó információt, beleértve azon problémák azonosítását, amelyek az IH és KH/IH részéről felmerültek, valamint a pályázók azon panaszaira vonatkozó információkat, amelyek a tájékoztatás,

a pályázati felhívás részeként megjelentetett instrukciók és dokumentumok minősége, valamint a pályázatok értékelése és kiválasztása tárgyában érkeztek

2. a benyújtott pályázatok értékelési és kiválasztási folyamatának hiányosságait
3. az azonosított problémák ismétlődésének megakadályozását szolgáló intézkedésekre tett javaslatokat
4. a jóváhagyott és elutasított pályázatokra vonatkozó információt, beleértve az értékelés eredményeit, valamint a pályázatok elutasításának leggyakoribb okait

Ezt a jelentést az IH és KH/IH úgy készíti el, hogy a MB az adott pályázat lezárulását követő első ülésén megtárgyalhassa. A jelentést ezt követően közzé kell tenni az interneten is. A fentiek a folyamatos pályázati felhívásokra is vonatkoznak, melyek esetében a pályázatok értékelése és kiválasztása időszakonként ismétlődik.

Az ilyen folyamatos pályázati felhívások esetén az IH és KH/IH 6 havonta készít jelentést. Az IH és KH/IH szintén köteles biztosítani a jelentés közzétételét a megfelelő internetes oldalon.

III. témakör: a pályázatok értékelése és kiválasztása

(III.1) Egységesíteni kell az ún. adminisztratív megfelelés (a formális követelmények teljesítése) elbírálásának eljárását és módszerét. Az adminisztratív megfelelés annak megállapítása, hogy a projektdokumentáció tartalmaz-e minden dokumentumot, amelyet az irányító hatóság bekért. Az adminisztratív megfelelés elbírálása nem jelenti a pályázatok MB által jóváhagyott elbírálási kritériumainak való megfelelés vizsgálatát. A módszerben következetesen érvényesíteni kell a „négy szem“ elvét. Ebben a kérdésben standardizált, egyértelmű, kötelező érvényű, ellenőrizhető és számonkérhető szabályokat kell elfogadni minden IH és KH/IH számára.

(III.2) A Szlovák Köztársaság Kormánya Hivatalának Korrupcióellenes Főosztálya által kidolgozott előzetes jelentésről lefolytatott vitából egyértelműen kitűnt, hogy minden IH-t és KH/IH-t arra kell ösztönözni, hogy a pályázatok elbírálásánál azok minőségére helyezték a hangsúlyt, ne az ún. adminisztratív megfelelésre. A benyújtott pályázatok adminisztratív nem megfelelése nem kellene, hogy kizárásukat eredményezze.

Az adminisztratív megfelelés vonatkozásában biztosítani kell a helyesbítés/hiánypótlás lehetőségét. Ezért minden IH és KH/IH testületnek be kell vezetnie egy standardizált mechanizmust az adminisztratív megfelelés elbírálása esetén lehetővé tett helyesbítésre. Minden IH és KH/IH köteles a pályázati felhívás közzétételével azonos időben definiálni azon formai követelmények

körét, amelyeket minden benyújtott pályázatnak tartalmaznia kell. Amennyiben az ún. adminisztratív megfelelést ellenőrző személy azt állapítja meg, hogy a benyújtott pályázat nem felel meg ezen formai követelmények egy részének, felszólítja a pályázót, hogy 10 napon belül pótolja azokat. Amennyiben ennek a felhívásnak a pályázó nem tesz eleget, úgy pályázatát ki kell zárni a további értékelési folyamatból. A helyesbítés nem tehető lehetővé magára a projektre vonatkozó információk hiánya esetén, kizárólag csak formai hiányosságok (pl. különböző hivatalok igazolásai, kivonatok, pecsétek stb. hiánya) esetén.

Az IH a pályázati felhívással egy időben köteles közzétenni az adminisztratív megfelelés ellenőrzéséhez kapcsolódó lehetséges helyesbítési/hiánypótlási eszközökre vonatkozó információt és pontosan definiálnia kell, mely részekre vonatkozhat a helyesbítés/hiánypótlás.

(III.3) Egységesíteni kell a pályázatok szakmai értékelésének alapelveit, miközben tiszteletben kell tartani az MB által jóváhagyott elbírálási kritériumok sokszínűségét. Az IH és KH/IH feladata, hogy a módszertani alapelveket megjelenítsék a kézikönyvekben, az értékelő bizottságok alapszabályaiban, valamint a pályázatértékelés folyamatát szabályozó egyéb dokumentumokban.

(III.4) Az értékelők kiválasztása kapcsán biztosítani kell:

1. kiválasztásuk standardizálását – minden értékelőt rendes pályázat útján kell kiválasztani. A rendes pályázat részének minősül az értékelők kisorsolása az értékelői jegyzék alapján.
2. a pályázatok értékelésének objektivizálását – standardizált kritériumokra van szükség az értékelők képzését és értékelését illetően, melyet minden IH és KH/IH testületnek érvényesítenie kell. Az irányító hatóság és az értékelő közötti szerződésnek, valamint az értékelő bizottságok alapszabályainak világosan meg kell határozniuk az értékelők kötelezéseit, valamint az azok megszegéséért járó szankciókat.

(III.5) Rögzíteni kell a szerződött eszközök visszafizetésének kötelezettségét arra az esetre, ha bebizonyosodik, hogy a pályázatok értékelési folyamata során bűncselekmény történt, befolyásolták az értékelőket vagy megszegték az összeférhetetlenségi szabályokat.

(III.6) Az értékelők jutalmazásának feltételeit úgy kell módosítani, hogy figyelembe vegyék a pályázatok szakmai értékelésének és az értékelés sokszínűségének sajátosságait (pl. az értékelők napidíjai alsó és felső határának megállapításával).

IV. témakör: monitoring

(IV.1) Világosan definiálni kell a partnerség elvét, beleértve a programozás és megvalósítás azon elemeit, melyeknél ezen elv következetes alkalmazása kötelező.

(IV.2) Az MB összetételének összhangban kell lennie a három szektor: az államigazgatás, az önkormányzatok és a szociális és gazdasági partnerek kiegyensúlyozott képviselőitől. Az egyes szektorok személyi javaslatának jóváhagyásakor azokban az esetekben, amikor az MB tag jelölésére reprezentatív szervezet/testület kapott felkérést, a többi szektor nem élhet vétőjoggal.

(IV.3) Biztosítani kell, hogy az MB alapszabálya hatékony és számonkérhető eszközökkel biztosítsa a bizottságnak minden monitoring és kontrolling funkciót illetően a Tanács strukturális alapokra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról szóló, 1260/1999/EK sz. rendeletével összhangban.

V. témakör: összeférhetetlenség

(V.1) Egyértelműen és egységesen definiálni kell az összeférhetetlenségi szabályokat az EU pénzalapaival összefüggő programozás és implementáció minden szintjén, beleértve a pályázatok előkészítését, értékelését és kiválasztását; meg kell határozni azon személyek felelősségét, akikre ez a definíció vonatkozik, és világos és kikényszeríthető szankciókat kell megállapítani az összeférhetetlenségi rendelkezések megsértése esetére, beleértve a jogosulatlanul folyósított közpénzek visszafizetését. Minden IH és KH/IH köteles saját belső előírásaiban megjeleníteni ezen előírásokat, és egyúttal betartásukért is felelős.

(V.2) Minden IH és KH/IH köteles megfelelő módon (legalább az internetes oldalakon keresztül) nyilvánosságra hozni az összeférhetetlenség definícióját, az összeférhetetlenség felszámolását célzó intézkedéseket, beleértve a szankciókat. Az IH és KH/IH szintén köteles nyilvánosságra hozni a kapcsolattartó személy nevét, akinek a közvélemény benyújthatja az összeférhetetlenséggel kapcsolatos indítványait és bizonyítékait, valamint ezen indítványok és bizonyítékok betérjesztésének módját.

JÓ GYAKORLAT

A Közösségi Kezdeményezés programdokumentumának megnevezése: CIP Equal

Prioritás megnevezése: 2 A szociális gazdaság (harmadik szektor), elsősorban a közhasznú szolgáltatások erősítése a munkahelyek minőségének javítása céljából

Az intézkedés száma és megnevezése: 2.1 A munkaerő-piaci egyenlőtlenségek enyhítését elősegítő civil és egyéb szervezetek kapacitásainak növelése (kiemelten a közhasznú szolgáltatásokat nyújtó szociális gazdasági szervezetek)

A projekt megnevezése: **Települések és nonprofit szervezetek együttműködésével javítjuk a hátrányos helyzetű lakossági csoportok esélyeit**

A projekt időtartama: 2005. március 1-től 2007. július 31-ig

Főpályázó szervezet neve, székhelye, ország:
SOCIA – Alapítvány a Szociális Változások Támogatására
Legionárska 13, 831 04 Bratislava, Szlovákia

A főpályázó szervezet bemutatása, korábbi tapasztalatai hasonló programokban

A SOCIA, a szociális változások támogatására létrehozott alapítvány tevékenysége elsősorban a civil és egyházi nonprofit szervezetek támogatására fókuszál, melyek a szükséghelyzetben lévő személyeknek segítenek méltósággal kezelni a kedvezőtlen élethelyzeteket. Az alapítvány alapítványi hozzájárulásokkal támogatja őket, tanácsadással segít projektek elkészítésekor, továbbá szakmai és szervezési segítséget nyújt a szociális támogatási rendszer változásainak érvényre juttatása során. A SOCIA az egyetlen olyan szlovákiai alapítvány, amely hozzájárul az új szociális szolgáltatásokat nyújtó létesítmények építésével vagy felújításával összefüggő beruházási költségekhez. A szükséges műszaki és tárgyi felszerelés finanszírozásával támogatja a terepen nyújtott szociális szolgáltatások terjedését is. A nonprofit szervezetek nyílt pályázat útján juthatnak a az alapítvány támogatásához. A SOCIA támogatja az idős embereknek, egészségkárosultaknak,

elhagyott és elhanyagolt gyermekeknek, a családon belüli erőszak áldozataivá váló nőknek és gyermekeknek, a szenvedélybetegeknek, hajléktalanoknak és egyéb, szükséghelyzetbe került személyeknek nyújtott szolgáltatásokat.

A pályázati tevékenység mellett az alapítvány egyéb módokon is igyekszik eleget tenni küldetésének:

- tanácsadással segítjük a nonprofit civil szervezeteket szociális projektjeik és tevékenységeik előkészítése során, melyekkel a hátrányos helyzetű emberek csoportjainak kívánunk segítséget nyújtani;
- az önkormányzatokkal együttműködünk fejlesztési szociális programok kidolgozásánál és ügyelünk arra, hogy ezek a programok a lakosság valós szükségleteinek elemzését vegyék alapul, tiszteletben tartsák érdekeiket és erősítsék a közösségek és régiók szociális kohézióját;
- aktívan segítjük az adományozókat vállalati filantrópiájuk definiálása során, esetleg kezeljük karitatív célok támogatására szánt eszközeiket;
- szisztematikus változások érvényesítésén dolgozunk, a szociális támogatás terén befolyást gyakorolunk a közösségi politikára és a törvényalkotókra;
- népszerűsítjük a szociális szolgáltatások korszerű trendjeit és jó példáit.

A projekt pénzügyi háttere:

A forrás megnevezése		Összeg (SKK)	Összeg (EUR)*
Európai Szociális Alap	75 %	22 500 000	653 575,5
Állami költségvetés	25 %	7 500 000	217 858,5
Egyéb források		-	-
Források összesen		30 000 000	871 434

*Az átváltás alapja a 2007. 01. 01. napi árfolyam, a.m. 1 EUR = 34,426 SKK

A projekt indokoltsága:

A projekt alapjául két feltételezés szolgál. Az első feltételezés, hogy a lakosság egyes csoportjai azért nem is törekszenek munkaerőpiaci érvényesülésre, mert önmaguk képtelenek kezelni azokat a szociális problémákat, amelyek akadályozzák a foglalkoztatásukat. Elsősorban elszigetelten élő, súlyos fogyatékkal élő személyek aktív keresőképes korban, fogyatékkal élő gyermekek és személyek vagy

idős emberek informális gondozói, valamint alkoholisták, hajléktalanok, lakbér-hátralékosok, stb. Ahhoz, hogy esélyesekké váljanak, nemcsak speciális foglalkoztatási szolgáltatásokra, hanem támogató szociális szolgáltatásokra is szükségük van. A visszatérési /munkaerő-piaci betagozódási folyamat elején kell egy szakképzett szociális munkás, aki az ügyféllel együtt keresi a kedvezőtlen szociális helyzetének lehetséges megoldásait, közvetíti számára a szükséges szociális szolgáltatásokat és motiválja a munkaerőpiacra való aktív belépéshez.

A másik feltétel a szükséges szociális szolgáltatások megléte a vidéki környezetben. A nonprofit civil szervezetek fennállásuk több mint 10 esztendeje alatt jelentős szereplőivé váltak a szükséghelyzetben lévő emberek szociális támogatási rendszerének. Készek együttműködni a településekkel azok új, szociális hatásköreinek biztosítása terén. A projekt abból indul ki, hogy a településeken nincsenek a szociális területen megfelelő szakképesítéssel rendelkező személyek, így a nonprofit szervezetek nem találhatnak olyan partnereket a településeken, akiknek felajánlhatnák szolgáltatásaikat.

A közigazgatás reformja a hátrányos helyzetű csoportoknak nyújtandó szociális támogatás jelentős részét átadta a városoknak és a falvaknak. A települések azonban úgy vették át ezeket a kompetenciákat, hogy közben nem rendelkeztek megfelelően képzett személyzettel.

A projekt céljai:

Az EQUAL közösségi kezdeményezés célkitűzéseivel összhangban a projekt célja az aktív keresőképes korban lévő emberek motiválása, hogy kedvezőtlen szociális helyzetüket a szociális munka és a szociális szolgáltatások segítségével próbálják megoldani, melyek lehetővé teszik számukra a munkaerő-piaci érvényesülést is.

A projekt fő célja meggyőzni a települési önkormányzatokat arról, hogy helyben szükség van szociális munkásokra és megfelelő módot kínálni a szakmai fejlődésükre. A szociális munkát a települések hátrányos helyzetű és marginalizálódott lakói bevonásának elsődleges és alapvető eszközének tartjuk. A cél egy 10 hónapos képzési alapkursus kipróbálása volt, mely „települési szociális munkás” (TSzM) munkakörre képzett személyeket azokon a településeken, amelyek önkéntesen bekapcsolódtak a projektbe. Az elméleti képzés és a közvetlenül a településen szerzett, hosszú távú gyakorlat egyedi összekapcsolásától azt vártuk, hogy az adott települések lakóinak szociális ellátására és a velük való

szociális munkára látványos hatással lesz ez a munkakör. A szociális munkások terepen végzett magas színvonalú munkájával arról akarjuk meggyőzni a településeket, hogy számukra is kifizetődő, ha ezen a területen is szakmailag jól képzett embereket foglalkoztatnak. A projekt speciális célja, hogy regionális partnerségek alakuljanak ki a regionális képzési központ, a Szociális Munkaügyi Tanácsadás Tanácsának illetékes kirendeltsége, valamint a regionális szlovák településszövetség (Szlovákia Városainak és Falvainak Egyesülete) között. Az ilyen partnerség célja az adott térségben zajló képzési és egyéb tevékenységek szisztematikus koordinálása annak érdekében, hogy a helyi civil szervezetek a leghatékonyabban vehessenek részt a lakosságnak nyújtandó szolgáltatások biztosításában és fejlesztésében.

A projekt célcsoportja:

Közvetlen haszna a projektből a képzés 85 résztvevőjének származik, akik elsősorban a munkanélküli és frissen végzett szociális munkások és a rokon szakokon végzett személyek köréből kerültek ki. Olyan érdeklődők is voltak, akik nem feleltek meg ugyan a támasztott követelményeknek az iskolai végzettséget illetően, ám az elbeszélgetésen személyiségjegyeik meggyőzőeknek bizonyultak. A projektből közvetlen haszna származik a 85 csatlakozott településnek is, hiszen a projekt résztvevőinek személyes költségei a 10 hónap alatt a projekt révén kerültek kifizetésre.

A projekt alapvető célcsoportja azonban a bekapcsolódott települések hátrányos szociális helyzetű lakói voltak. A képzés résztvevői, illetve később az azt elvégző személyek felkutatták a súlyos egészségkárosodással élőket, a magatehetetlen idős embereket és az őket ápoló családtagokat, a speciális szükségletekkel élő lakosokat – szellemi és testi fogyatékosokat, hajléktalanokat, szenvedélybetegeket, munkanélkülieket, bántalmazott nőket és gyermekeket, állami gondozott gyermekeket vagy más ok miatt hátrányos helyzetű személyeket, majd felmérték helyzetüket és megoldásokat kerestek számukra.

A projekt leírása, beavatkozási területek:

Az első fázisban azon települések önkormányzataival létesítettünk kapcsolatot, amelyekben a gyakorlati képzés zajlik. E települések lélekszáma 2 – 10 ezer fő. Ezt követően felvételi elbeszélgetéseket szerveztünk, hogy megtaláljuk a szociális munkás munkakör betöltésére legalkalmasabb jelentkezőket. Elsősorban olyan munkanélküli személyek kapcsolódtak be a projektbe, akik

a szükséges vagy azzal rokon szakképesítéssel rendelkeznek és/vagy az adott szakok friss végzősei. Az együttműködési szerződés aláírásával összesen 85 települési önkormányzat, és ezzel egyidejűleg 85 leendő tanfolyam-résztevő, reménybeli szociális munkás csatlakozott a projekthez. Az együttműködő települések és a résztvevők számának meghatározásakor a projekt megvalósítására rendelkezésre álló, korlátozott anyagi források mennyiségéből indultunk ki. Ebben a fázisban érvényesült a kisebb települések nyomása, amelyek a kistérség keretében akartak bekapcsolódni a projektbe.

A válogatások mellett további fontos feladat volt a képzés tanmenetének kidolgozása a 10 hónapos időtartamra. Ezt úgy állítottuk össze, hogy elméleti oktatásból és a projektbe bekapcsolódott településeken zajló, terepi szociális munkából álljon. A tanmenet végleges formája egy nyilvános vitát követően alakult ki és 7 fő modulból áll: 1. A települési önkormányzat helyzete a közigazgatási rendszerben, 2. Szociális munka a településen, 3. A szociális munkás személyisége és menedzsment, 4. A civil szervezetek működésének alapjai, 5. Számítógépes készségek, 6. Pszichoszociális gyakorlat, valamint a hetedik a Gyakorlati képzés. A képzés elméleti részei 240 tanórát tölthettek ki és szöveges segédanyagokra is támaszkodtak. A településeken zajló gyakorlati képzés 1 200 képzési órát vett igénybe. Így az elméleti képzést a konkrét munkahelyen zajló gyakorlati képzéssel kapcsoltuk össze, ami Szlovákiában nem bevett oktatási gyakorlat.

2005. szeptember 1-én 85 új szociális munkási munkakör jött létre a bekapcsolódott önkormányzatoknál. A szociális munkások minden hónapban 2 – 4 napos képzésen vettek részt. 5 szlovákiai helyszínen tartottunk 5 csoportnak összesen 50 összevont tréninget biztosítottunk. Ezekben a tréningeken lehetőség volt a gyakorlati képzésen szerzett tapasztalatok cseréjére, valamint a feladott gyakorlati feladatok megoldásai is bemutatásra kerültek. A feljegyzések, adatbázisok, gyakorlati feladatok eredményeinek feldolgozására és az internet-hozzáférés biztosítására minden résztvevőnek egy-egy notebook állt a rendelkezésére. A képzés részvevője a kiválasztott lektoroktól szociális munkájának felülvizsgálatát is kérhette.

A projekt megvalósítása során szakmai tanácsadást nyújtottunk a polgármestereknek és együttműködő nonprofit szervezeteknek, amit a képzés végeztével is folytatunk. Elkezdtük egy szolgáltató központ kialakítását is a szociális munkások számára, mely a munkájukhoz szükséges alapvető módszertani anyagokat és adatbázisokat készít, illetve szükség esetén frissíti azokat (pl.

törvény elfogadása vagy módosítása esetén). A központban született néhány kiegészítő módszertani anyag. Folytatódik a szociális munkásoknak nyújtott felülvizsgálat és egynapos, szakmai specializációt segítő továbbképzéseket készítenek elő. A szolgáltató központ tevékenységét a településeken zajló szociális munka tartós támogató elemének tartjuk és a projekt célja, hogy a projekt lezárulta után is biztosítsa fenntarthatóságát.

Projektben belüli feladatmegosztás, a partnerek szerepe: *Szociális Munkaügyi Tanácsadás Tanácsának (SZMTT)*

Nonprofit civil egyesület, mely a Szlovák Köztársaságban nyújtott szociális szolgáltatások munkatársainak kínál tanácsadást és felülvizsgálatot a szociális szolgáltatások színvonalának emelése érdekében. A projekt megvalósításában pozsonyi központja, 3 kirendeltsége (Léva – Levice, Bezstercebánya – Banská Bystrica és Zsolna - Žilina) és kassai önálló munkahelye révén vesz részt. Az SZMTT speciális küldetése a szociális munka legújabb ismereteinek és trendjeinek közvetítése és átadása, valamint az ügyfél és a szociális munkás közti kapcsolat új kultúrájának meghonosítása. A projektben a képzés egyes részeinek és a felülvizsgálatok biztosításáért felel. Részt vesz továbbá az eredmények értékelésében és az eredmények publikálásában, valamint a nemzetközi rendezvényeken.

Önkormányzati Képzési Társulás (ÖKT)

Természetes és jogi személyek önkéntes és független egyesülete, melynek tagjai elkötelezett támogatói az önkormányzati képviselők képzésének. A projekt megvalósításában 10 regionális képzési központja révén vesz részt, melyek feladata a folyamatos kapcsolattartás a települések képviselőivel a projekt sikere érdekében. Öt meghatározott regionális központ biztosította a 85 résztvevő számára a 10 hónapos képzés megvalósítását (5, egyenként 17 fős csoportban). Az Részt vesz továbbá az eredmények értékelésében és az eredmények publikálásában, valamint a nemzetközi rendezvényeken.

Consortium META

A projektben szlovák partnereken kívül olaszországi partnerrel is együttműködést kezdeményeztünk, ahol a ***Consortium META*** társaság a vezető partner. A Consortium célja a képzési tevékenységek, ismeretek, valamint kutatási tevékenységek fejlesztése a modern vállalati adminisztrációs, szervezeti és működési rendszerek, valamint a szociális gazdaság magán és

nyilvános tevékenységeinek területén Dél-Olaszországban. Közös tevékenységünk keretében tervezzük a képzés elvégzőinek cserelátogatásait, melyek célja a helyi önkormányzat, és elsősorban szociális munkásai tevékenységének megismerése, valamint a nemzetközi partner országa szociális munkával foglalkozó szervezeteinek megismerése. A szociális munkások így megismerhetik a külföldi szociális munka módszereit, melyek közül a legjobbakat saját országukban is alkalmazhatják.

A projekt eredményei:

A kísérleti 10 hónapos képzést mind a 85 résztvevő befejezte és 2006. június 29-én átvették a tanfolyam sikeres elvégzését igazoló diplomájukat. Mindannyian szakképzett szociális munkásokká váltak. 55 közülük továbbra is az önkormányzat hivatalában dolgozik. A további 30 végző különböző okok miatt fejezte be a munkát az önkormányzatoknál: főiskolán folytatta tanulmányait, más szociális intézménynél helyezkedett el, kisebb települések esetén, melyek nem állapodtak meg a szociális munkás közös finanszírozásáról, a forráshiány miatt, további szociális ellátási feladatok csak később kerülnek a települések hatáskörébe, a 2006. decemberi önkormányzati választásokat követően megváltozott a polgármester személye.

A *Települési szociális munkás* képzés megszerezte a Szlovák Köztársaság Oktatási Minisztériumának akkreditációját. A Szociális Munkaügyi Tanácsadás Tanácsa és az Önkormányzati Képzési Társulás készek ezt a képzést további települések számára is lebonyolítani, mert meggyőződésünk, hogy minden településnek szüksége van saját szakképzett szociális munkásra. A társadalmi kirekesztettség okai csak hosszú távú, az adott egyénre vagy családra szabott munkával szüntethetők meg. A szociális munkások ilyen célzott képzése rövid időn belül hozzájárulhat a terepi szociális munka és az új szociális szolgáltatások fejlődéséhez, melyek megkönnyítik a hátrányos helyzetű csoportok munkaerő-piaci megjelenését. E gondolat népszerűsítése során továbbra is együtt kívánunk működni a bekapcsolódott települések polgármestereivel és szociális munkásaival, hogy a jó gyakorlatok további falvakban és városokban terjedhessenek el Szlovákia-szerte. Felhasználjuk erre a kéthetente megjelenő, Obecné noviny (Települési újság) című lapot is, amelyben konkrét szociális problémák megoldási modelljeit jelentettük meg. A kísérleti projekt elterjedése a települések többségére jelentősen befolyásolhatná a társadalmunkban folyó szociális munka mennyiségét és minőségét, valamint a társadalmi beilleszkedés mértékét.

A projektet nagyon sikeresként értékelhetnénk, ha nem kísérte volna végig az egész projektet a túlzott bürokrácia és bonyolult adminisztráció réme, melyekkel egész idő alatt, de főként a kiadások elszámolásakor, szembesültünk. Az aránytalanul magas követelmények miatt az eredetileg tervezettnél nagyobb kapacitást kellett az adminisztratív feladatokra szánnunk. Félreértéseket okoztak a pénzügyi szabályok nem egyértelmű és késedelmes meghatározása és az Irányító Hatóság által kiadott útmutatások állandó változásai. Ennek következtében a partnerek és együttműködő szervezetek, elsősorban a települések szemében csökkent a projekt vezető partnerének megbízhatósága.

Mutató	2005	2006
A TSZM-képzés iránt érdeklődők száma	150	nem követtük
A TSZM-képzés résztvevőinek száma (települési szociális munkás munkakörben újonnan létrehozott munkahelyek száma)	85	85
Szerződött együttműködő települések száma	85	85
A projektbe bekapcsolódott összes település száma	190	190
Azon szociális munkások száma, akik a 10 hónapos képzés végét követően is folytatják a munkát	nem követtük	55
a szociális munkások szolgáltatásaiban részesülő hátrányos helyzetű személyek száma	2 069	3 545

Kapcsolattartó:

Név: Ing. Marcela Volárová

Cím: Legionárska 13, 831 04 Bratislava, Slovensko

Telefon: 00421 2 5564 5214

e-mail: volarova@socia.sk

web: www.socia.sk, www.spo.sk

FELHASZNÁLT IRODALOM

Kollár, M. – Mesežnikov, G. – Bútorá, M. (ed.): *Slovensko 2005. Súhrnná správa o stave spoločnosti (Szlovákia 2005. Összefoglaló jelentés a társadalom helyzetéről)*. Bratislava, Inštitút pre verejnú otázku 2005.

Národná správa o stratégiách sociálnej ochrany a sociálnej inklúzie pre roky 2006-2008 (Nemzeti jelentés a szociális védelem és társadalmi befogadás stratégiáiról a 2006-2008 közötti időszakra). Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (MSZCSM) 2006.

Národný strategický a referenčný rámec Slovenskej republiky na obdobie 2007 – 2013 (A Szlovák Köztársaság Nemzeti Stratégiai és Referencia Kerete a 2007 - 2013 közötti időszakra). Bratislava, Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja (ÉRFM) 2006.

Výročná správa o implementácii Sektorového operačného programu Ľudské zdroje za rok 2005. (Éves jelentés a HEÁOP 2005. évi végrehajtásáról)

Výročná správa o implementácii IS EQUAL za rok 2005 (Éves jelentés az EQUAL Közösségi Kezdeményezés 2005. évi végrehajtásáról)

Vybrané ukazovatele za netrhové služby (A nem piaci szolgáltatások egyes mutatói) 2003. Bratislava, Štatistický úrad SR, máj 2005

Dudeková, G.: *Dobrovoľné združovanie na Slovensku v minulosti. (Önkéntes egyesületek Szlovákiában a múltban)* Bratislava, SPACE 1998.

Filadelfiová, J. – Dluhá, M. – Marček, E. – Košičiarová, S.: *Poznávanie tretieho sektora na Slovensku (A szlovákiai harmadik szektor megismerése)*. Bratislava, SPACE 2004.

Korrupcióellenes intézkedések és transzparencia. www.eufondy.org

HASZNOS WEBOLDALAK

Minisztériumok és állami intézmények

www.employment.gov.sk
(a Szlovák Köztársaság Munkaügyi, Szociális és Családügyi Minisztériuma)

www.build.gov.sk
(a Szlovák Köztársaság Építésügyi és Regionális Fejlesztési Minisztériuma)

www.minedu.sk
(a Szlovák Köztársaság Oktatási Minisztériuma)

www.esf.gov.sk
(Európai Szociális Alap)

www.fsr.sk
(Szociális Fejlesztési Alap)

www.upsvar.sk
(Munkaügyi, Szociális és Családügyi Központ)

www.nrsr.sk
(a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa)

www.statistics.sk
(a Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala)

Civil társadalom

www.eufondy.org
(A Föld Barátai, CEPA)

www.socioforum.sk
(szociális nonprofit szervezetek platformja)

www.cvno.sk
(Nonprofit Szervezetek Képzési Központja)

www.oad.sk
(Állampolgár és Demokrácia Egyesület)